

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра публічного та приватного права

АГРАРНЕ ПРАВО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри публічного та
приватного права
Протокол № 6 від 11.01.2022 р.

Аграрне право. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право» / Укл.: Барабаш А.Г. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. 86 с.

Укладач:

БАРАБАШ АЛЛА ГРИГОРІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідальний за випуск:

БАРАБАШ АЛЛА ГРИГОРІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент:

СЕЛЕЦЬКИЙ ОЛЕКСІЙ ВІКТОРОВИЧ, декан юридичного факультету, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АГРАРНЕ ПРАВО».....	7
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Аграрне право»	7
1.2. Структура навчальної дисципліни.....	16
1.3. Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Аграрне право»	18
2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ	21
ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	21
Тема 1. Аграрне право як галузь права	21
Тема 2. Джерела аграрного права	24
Тема 3. Аграрні правовідносини. Суб'єкти аграрного права	28
Тема 4. Правове становище фермерського господарства	32
Тема 5. Правове становище сільськогосподарського кооперативу	37
Тема 6. Правове становище особистого селянського господарства	41
Тема 7. Правове становище сільськогосподарських акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю	44
Тема 8. Державне регулювання сільського господарства.....	47
Тема 9. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників та забезпечення якості.....	52
сільськогосподарської продукції	52
Тема 10. Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств	59
Тема 11. Договірні відносини сільськогосподарських підприємств.....	62
Тема 12. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	65
Тема 13. Правове регулювання тваринництва	68
Тема 14. Правове регулювання рослинництва	72
Тема 15. Правове регулювання відносин з організації, дисципліни та оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.....	76
Тема 16. Відповідальність за порушення аграрного законодавства	79
3. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	83
4. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	86

ПЕРЕДМОВА

Аграрне право відноситься до вибіркових навчальних дисциплін.

Оскільки аграрне виробництво традиційно є однією з основних галузей економіки України, вивчення «Аграрного права» видається важливим для майбутніх фахівців у сфері права. Аграрний сектор економіки формує засади суверенності держави – продовольчу, екологічну та енергетичну безпеку; є передумовою соціально-економічного розвитку сільських територій.

Під час вивчення дисципліни основна увага приділяється питанням правового статусу аграрних товаровиробників та інших суб'єктів господарювання, які займаються вирощенням (виробленням) сільськогосподарської продукції; правовому режиму їх майна, правовому регулюванню виробничо-господарської діяльності, трудовим відносинам в аграрних підприємствах, договірним відносинам за участю аграрних товаровиробників, відповідальності за порушення аграрного законодавства. Вивчається правове регулювання якості та безпечності харчових продуктів та сільськогосподарської сировини, застосування генно-модифікованих організмів та хімізації сільського господарства.

Вивчення дисципліни «Аграрне право» дозволяє здобувачам вищої освіти правильно тлумачити й застосовувати норми, які регулюють аграрні відносини; здійснювати юридичний аналіз обставин для кваліфікації відносин у сфері вирощення, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції; при виконанні професійних завдань визначати правовий статус органів у сфері управління аграрним сектором економіки й правові наслідки рішень, які вони приймають; застосовувати передбачені законодавством механізми правового регулювання використання землі, води та інших природних ресурсів у сфері аграрного господарювання; сприяє формуванню вмінь та навичок щодо надання юридичних консультацій з питань організації та здійснення сільськогосподарської діяльності.

За результатами вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набувають:

1) загальні компетентності:

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

2) спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів;

СК8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права;

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

Згідно з освітньо-професійною програмою очікуваними результатами вивчення дисципліни є наступні **програмні результати навчання**:

ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;

ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю;

ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту;

ПРН15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних;

ПРН23. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Аграрне право» з іншими дисциплінами полягають у тому, що «Аграрне право» викладається після засвоєння студентами таких навчальних дисциплін, як «Теорія держави і права», «Конституційне право України», «Цивільне право», «Адміністративне право», «Трудове право».

Навчальний план передбачає вивчення «Аграрного права» у наступних формах: лекції, семінари, самостійна робота, індивідуальна робота.

На лекційні заняття вноситься 1/3 матеріалу, який пропонується до вивчення. Лекційні заняття системно охоплюють увесь курс, допомагають здобувачам вищої освіти усвідомити та засвоїти основні положення екологічного права як галузі права.

Семінарські заняття проводяться як згідно з питаннями, які розглядалися під час лекційних занять, так і за питаннями, які пропонувалися здобувачам вищої освіти для самостійного вивчення. Проведення семінарських занять має за мету навчити майбутніх фахівців правильно і свідомо застосовувати набуті знання та чинні правові норми при вирішенні конкретних справ, що виникають у процесі регулювання екологічних відносин.

Самостійна робота планується як форма навчання, що має на меті засвоєння матеріалу, передбаченого навчальною програмою, але не охопленого лекційними заняттями. У процесі самостійного опрацювання теми здобувач вищої освіти повинен вивчити відповідний матеріал за підручником, а також використовуючи спеціальну літературу, рекомендовану програмою і викладачем; знайти і проаналізувати законодавчі та інші нормативні акти з даної теми.

Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти полягає у підготовці ними контрольної роботи та рефератів. Індивідуальна робота має за мету опрацювання відповідної теми за законодавчими актами, науковими монографіями, періодичними виданнями, де висвітлюються теоретичні питання екологічного права та практика його застосування. Важливе значення при індивідуальній підготовці до занять має ознайомлення з практикою.

До переліків нормативних актів і літератури вміщені чинні закони та підзаконні нормативні акти із зазначенням, як правило, офіційного видання, де вони вперше надруковані. При користуванні вказаними нормативними

джерелами треба враховувати, що за час дії до переважної більшості з них вносилися зміни і доповнення. Тому необхідно намагатися відшукувати останні редакції цих нормативних актів і використовувати саме їх. При цьому найзручніше користуватися офіційними веб-сайтами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АГРАРНЕ ПРАВО»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Аграрне право»

Змістовий модуль 1. Поняття аграрного права. Правове становище суб'єктів аграрного права.

Тема 1. Аграрне право як галузь права.

Становлення та розвиток аграрного права. Селянська реформа 1861 року. Столипінська аграрна реформа 1906 року. Перші нормативно-правові акти радянського періоду у сфері земельних та аграрних відносин. Особливості правового статусу радгоспів, комун, товариств спільної обробки землі. Організаційно-правове забезпечення колективізації. Сільськогосподарське та аграрне право.

Поняття аграрного права як галузі права. Аграрне право як комплексна галузь права. Аграрне право як інтегрована галузь права. Аграрне право як спеціалізована галузь права.

Предмет аграрного права. Земельні правовідносини як складова аграрних відносин. Майнові правовідносини як складова аграрних відносин. Трудові правовідносини як складова аграрних відносин. Організаційно-управлінські правовідносини як складова аграрних відносин. Відносини соціального розвитку села як складова аграрних відносин. Членські відносини як складова аграрних відносин.

Метод диспозитивного впливу в аграрному праві. Метод імперативного впливу в аграрному праві. Метод локальної правотворчості в аграрному праві. Метод поєднання імперативних і рекомендаційних норм в аграрному праві.

Принцип забезпечення продовольчої безпеки держави. Принцип вільного обрання селянами форм і напрямів сільськогосподарської діяльності. Принцип урахування особливостей сільськогосподарської діяльності. Принцип забезпечення рівності учасників аграрних правовідносин. Принцип підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора економіки. Принцип пріоритетності соціального розвитку села. Принцип забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства. Принцип екологізації сільського господарства.

Система аграрного права як галузі права. Традиційні та комплексні правові інститути аграрного права. Система аграрного права як науки. Система аграрного права як навчальної дисципліни.

Тема 2. Джерела аграрного права.

Поняття джерел аграрного права. Уніфіковані та диференційовані джерела аграрного права. Джерела аграрного права, які містять норми публічного права. Джерела аграрного права, які містять норми приватного права.

Конституція України як джерело аграрного права. Закони як джерела аграрного права. Підзаконні акти в системі джерел аграрного права. Постанови Верховної Ради України та укази Президента України як джерела аграрного права. Нормативні акти Кабінету Міністрів України й центральних органів виконавчої влади України як джерела аграрного права. Акти Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України як джерела аграрного права. Локальні нормативні акти як джерела аграрного права.

Тема 3. Аграрні правовідносини. Суб'єкти аграрного права.

Поняття аграрних правовідносин. Суб'єкти аграрних правовідносин. Об'єкти аграрних правовідносин. Земля як об'єкт аграрних правовідносин. Тварини як об'єкт аграрних правовідносин. Підстави виникнення, зміни й припинення аграрних правовідносин. Види аграрних правовідносин.

Внутрішні аграрні правовідносини. Відносини земельної власності й відносини в сфері використання землі. Трудові відносини. Майнові відносини. Організаційно-управлінські відносини.

Зовнішні аграрні правовідносини. Відносини у сфері здійснення права власності. Договірні відносини у сільському господарстві. Податкові правовідносини у сільському господарстві. Деліктні майнові правовідносини сільськогосподарських підприємств.

Поняття і класифікація суб'єктів аграрного права. Аграрні товаровиробники як суб'єкти аграрного господарювання. Поняття сільськогосподарського підприємства та його місце серед суб'єктів аграрного господарювання.

Тема 4. Правове становище фермерського господарства.

Поняття фермерського господарства. Члени фермерського господарства, їх правовий статус. Голова фермерського господарства, його правовий статус. Ознаки фермерського господарства.

Порядок створення фермерського господарства. Порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Державна реєстрація фермерського господарства.

Майнові правовідносини фермерського господарства. Склад майна фермерського господарства. Правовий режим майна фермерського господарства. Правовий режим земель фермерського господарства.

Господарська діяльність фермерського господарства. Трудові відносини у фермерському господарстві. Державне соціальне страхування й пенсійне забезпечення членів фермерського господарства. Відносини фермерського господарства з бюджетом, банківськими установами та страховими організаціями.

Тема 5. Правове становище сільськогосподарського кооперативу.

Поняття та ознаки кооперативу. Поняття сільськогосподарського кооперативу. Специфічні ознаки сільськогосподарського кооперативу. Види сільськогосподарських кооперативів. Порядок створення

сільськогосподарського кооперативу. Статут сільськогосподарського кооперативу.

Членство в сільськогосподарському кооперативі. Дійсні члени сільськогосподарського кооперативу. Асоційовані члени сільськогосподарського кооперативу. Особисті та майнові права та обов'язки члена сільськогосподарського кооперативу. Основні та додаткові права та обов'язки члена сільськогосподарського кооперативу.

Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу. Майнові фонди сільськогосподарського кооперативу. Майнова відповідальність сільськогосподарського кооперативу.

Органи управління та контролю сільськогосподарського кооперативу. Порядок реорганізації та ліквідації сільськогосподарського кооперативу.

Тема 6. Правове становище особистого селянського господарства.

Поняття особистого селянського господарства. Ознаки особистого селянського господарства. Члени особистого селянського господарства. Облік особистих селянських господарств. Припинення ведення особистого селянського господарства.

Майно, яке використовується для ведення особистого селянського господарства. Садиба як основа майна особистого селянського господарства. Правовий режим використання в особистих селянських господарствах сільськогосподарських тварин та птиці. Правовий режим майна особистого селянського господарства.

Правовий режим земель особистого селянського господарства. Правовий режим земель наданих для сінокосіння та випасання худоби. Підстави набуття земель для ведення особистого селянського господарства. Права та обов'язки особистого селянського господарства щодо земельних ділянок.

Договірні відносини особистого селянського господарства.

Правове забезпечення державної підтримки особистих селянських господарств.

Змістовий модуль 2. Державне регулювання сільського господарства.

Правове становище окремих суб'єктів аграрного права

Тема 7. Правове становище окремих суб'єктів аграрного права.

Особливості правового статусу державних сільськогосподарських підприємств. Правовий статус майна, закріпленого за державними сільськогосподарськими підприємствами. Правовий статус земель, закріплених за державними сільськогосподарськими підприємствами.

Особливості правового статусу господарських товариств в АПК. Поняття та порядок створення сільськогосподарських акціонерних товариств. Поняття та порядок створення сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю. Правовий статус найманих працівників в сільськогосподарських акціонерних товариствах та товариствах з обмеженою

відповідальністю. Особливості регулювання робочого часу й часу відпочинку на підприємствах і в організаціях сільського господарства.

Порядок ліквідації сільськогосподарських акціонерних товариств та сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю. Особливості ліквідації сільськогосподарських акціонерних товариств та сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю у зв'язку з визнанням їх банкрутами.

Особливості правового статусу приватно-орендних сільськогосподарських підприємств. Поняття приватно-орендних сільськогосподарських підприємств. Особливості правового статусу майна приватно-орендних сільськогосподарських підприємств. Особливості правового статусу земельних ділянок приватно-орендних сільськогосподарських підприємств.

Тема 8. Державне регулювання сільського господарства.

Поняття та мета державного регулювання сільського господарства. Державне управління сільським господарством. Суб'єкти державного регулювання сільського господарства. Об'єкти державно-правового регулювання в сільськогосподарському виробництві. Мета державної аграрної політики.

Форми державного регулювання сільського господарства. Правотворча форма державного регулювання сільського господарства. Правозастосовна форма державного регулювання сільського господарства. Правоохоронна форма державного регулювання сільського господарства. Організаційна форма державного регулювання сільського господарства.

Методи державного регулювання сільського господарства. Економічні й адміністративні методи державного регулювання сільського господарства. Спеціальні методи державного регулювання сільського господарства.

Система й повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільського господарства. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України як центральний спеціалізований орган державного управління агропромисловим комплексом. Головне управління агропромислового розвитку державної адміністрації та його повноваження. Управління агропромислового розвитку районної державної адміністрації та його повноваження. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та його територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та її територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державне агентство водних ресурсів України та його територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державне агентство меліорації та рибного господарства України та його територіальні органи в системі органів управління сільським

господарством. Державне агентство лісових ресурсів України та його територіальні органи в системі органів управління сільським господарством.

Органи державного контролю та інспекції у галузі сільського господарства.

Тема 9. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечення якості сільськогосподарської продукції.

Правова основа здійснення виробничо-господарської діяльності аграрними товаровиробниками. Поняття виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників. Спеціалізація виробничо-господарської діяльності. Зональна спеціалізація та спеціалізація підприємства. Основні галузі сільського господарства. Додаткові та допоміжні галузі сільського господарства.

Законодавство про безпечність та якість сільськогосподарської продукції. Поняття якості харчового продукту. Поняття безпечності харчового продукту. Поняття неякісного харчового продукту. Поняття непридатного («едалтерованого») харчового продукту. Вимоги до виробництва харчових продуктів.

Правова основа запровадження у виробництво сільськогосподарської продукції генетично модифікованих організмів. Заборона застосування генетично модифікованих організмів в продуктах дитячого харчування. Державна система біологічної безпеки при створенні та використанні генетично модифікованих організмів.

Участь держави у забезпеченні безпечності та якості харчових продуктів. Органи, які здійснюють державне регулювання якості та безпечності харчових продуктів. Місце Державної санітарно-епідеміологічної служби в системі органів державного контролю та нагляду за харчовими продуктами. Місце Державної служби ветеринарної медицини в системі органів державного контролю та нагляду за харчовими продуктами.

Стандартизація і сертифікація як нормативні засади якості та безпечності сільськогосподарської продукції.

Відповідальність виробників, постачальників і продавців щодо забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції.

Змістовий модуль 3. Правове регулювання фінансових та договірних відносин у сільському господарстві.

Тема 10. Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Поняття фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Види фінансових правовідносин сільськогосподарських підприємств. Програми економічного й соціального розвитку сільськогосподарських підприємств. Планування фінансування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Державна фінансова підтримка діяльності державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.

Кредитні правовідносини сільськогосподарських підприємств. Особливості кредитних відносин в агропромисловому комплексі. Види кредитів, які надаються сільськогосподарським підприємствам.

Розрахункові правовідносини сільськогосподарських підприємств. Види банківських рахунків, які відкривають сільськогосподарські підприємства. Порядок відкриття банківських рахунків.

Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Поняття фіксованого сільськогосподарського податку. Порядок сплати фіксованого сільськогосподарського податку.

Страхування сільськогосподарських товаровиробників. Обов'язкове та добровільне страхування. Договір страхування за участю сільськогосподарських підприємств: поняття, зміст та специфіка.

Банкрутство як економіко-фінансове, правове і соціальне явище. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств. Особливості банкрутства фермерських господарств.

Тема 11. Договірні відносини сільськогосподарських підприємств.

Особливості аграрно-правового регулювання договірних відносин у сільському господарстві. Роль державної підтримки в процесі розвитку договірних відносин в сільському господарстві. Класифікація договірних відносин у сільському господарстві.

Договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції. Застосування договору контрактації в сфері агропромислового комплексу. Застосування договорів купівлі-продажу та міни в сфері агропромислового комплексу. Біржові договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції.

Застосування договорів лізингу в сфері агропромислового комплексу. Види лізингу. Форми лізингу. Фінансовий лізинг як специфічна форма забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідною технікою.

Договори агрохімічного і гідромеліоративного обслуговування.

Науково-технічна продукція як об'єкт правового регулювання та обігу в сільському господарстві. Правові засади обігу науково-технічної продукції. Класифікація договорів щодо науково-технічної продукції.

Договори на передачу майнового права на науково-технічну продукцію та прав на її використання. Право на сорт рослини як окремий предмет на використання науково-технічної продукції. Виникнення прав на сорт рослини: поняття новизни сорту, вирізняльності сорту. Суб'єкти правовідносин інтелектуальної власності на сорт рослини. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослини. Порядок набуття прав на сорт рослин. Договори на передачу (відчуження) прав на сорт рослини. Договори відчуження (передачі) майнового права на сорт рослини і передачу права на використання сорту.

Права на селекційні досягнення у тваринництві як окремий предмет договору на використання науково-технічної продукції. Поняття селекційного досягнення у тваринництві. Суб'єкти права інтелектуальної власності на породу тварин.

Договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт у сфері сільського господарства. Істотні умови договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт. Порядок передачі результатів виконаних робіт за договорами на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт.

Тема 12. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві. Загальне використання природних ресурсів. Спеціальне використання природних ресурсів.

Правове регулювання водокористування в сільському господарстві. Загальне і спеціальне використання водних ресурсів у сільському господарстві.

Правове регулювання надрокористування в сільському господарстві. Загальне і спеціальне використання надр у сільському господарстві. Використання в сільському господарстві корисних копалин місцевого значення.

Правове регулювання використання тваринного світу в сільському господарстві. Дикі і свійські тварини. Загальне і спеціальне використання об'єктів тваринного світу у сільському господарстві.

Правове регулювання використання рослинного світу в сільському господарстві. Правовий режим рослин як об'єктів природноресурсового права. Правовий режим рослин як об'єктів аграрного права. Загальне і спеціальне використання природних рослинних ресурсів у сільському господарстві.

Правове регулювання лісокористування в сільському господарстві. Правовий режим лісів України. Загальне і спеціальне використання лісових ресурсів у сільському господарстві.

Змістовий модуль 4. Правове регулювання окремих галузей сільського господарства

Тема 13. Правове регулювання тваринництва.

Тваринництво як основна галузь сільського господарства. Державне стимулювання розвитку тваринництва в процесі переходу до ринкових умов господарювання.

Поняття племінної справи у тваринництві. Об'єкти племінної справи. Суб'єкти племінної справи. Управління і контроль за дотриманням законодавства про племінну справу у тваринництві.

Поняття бджільництва як галузі сільськогосподарського виробництва. Об'єкти бджільництва. Суб'єкти бджільництва. Збереження породної чистоти бджільництва.

Правове регулювання виробництва рибної продукції. Поняття рибництва. Об'єкти рибництва. Суб'єкти рибництва. Забезпечення якості й безпеки продуктів лову.

Поняття ветеринарної медицини. Органи управління ветеринарною справою. Порядок здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, права й обов'язки його учасників. Правовий режим карантину тварин.

Поняття штамів мікроорганізмів. Правова охорона прав на штамів мікроорганізмів. Депонування штамів мікроорганізмів.

Тема 14. Правове регулювання рослинництва.

Правове регулювання селекційної справи в рослинництві. Інститут охорони прав на сорти рослин. Інститут правового регулювання насінництва.

Поняття сорту рослин. Оформлення права на сорт рослин. Права автора сорту рослин.

Поняття насінництва та розсадництва як галузі рослинництва. Поняття насіння. Об'єкти насінництва та розсадництва. Суб'єкти насінництва та розсадництва. Поняття страхового насінневого фонду та державного резервного насінневого фонду. Державний контроль у насінництві та розсадництві.

Поняття інституту захисту рослин. Інститут карантину рослин. Інститут правового регулювання поводження з пестицидами і агрохімікатами. Органи виконавчої влади у сфері захисту рослин. Особливий режим захисту рослин. Повноваження державних інспекторів захисту рослин. Поняття карантину рослин та впровадження карантинного режиму, як різновиду особливого режиму захисту рослин. Порядок здійснення фітосанітарного контролю.

Поняття інституту наркотичних рослин як специфічного інституту аграрного права. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Правила вирощування окремих наркотичних рослин. Вирощування і використання рослин, що містять наркотичні засоби для промислових цілей. Боротьба з незаконним вирощуванням наркотичних рослин.

Тема 15. Правове регулювання відносин з організації, дисципліни та оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.

Правове регулювання організації праці в сільськогосподарських підприємствах. Внутрішній трудовий розпорядок в сільськогосподарських підприємствах.

Поняття дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах. Відмінності між дисципліною працею та виробничою дисципліною.

Поняття оплати праці в сільськогосподарських підприємствах. Основна оплата праці. Додаткова оплата праці. Державно-правове регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах. Договірне регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах. Оплата праці членів сільськогосподарських підприємств. Оплата праці найманих працівників сільськогосподарських підприємств.

Системи оплати праці працівників сільськогосподарських підприємств. Тарифікація робіт в сільському господарстві.

Тема 16. Відповідальність за порушення аграрного законодавства.

Поняття та об'єкти відповідальності в аграрному праві. Види юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства.

Дисциплінарна відповідальність членів сільськогосподарських підприємств. Дисциплінарна відповідальність найманих працівників сільськогосподарських підприємств. Матеріальна відповідальність членів сільськогосподарських підприємств. Матеріальна відповідальність найманих працівників сільськогосподарських підприємств. Майнова відповідальність за аграрні правопорушення. Майнова відповідальність у вигляді відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва як особливий вид відшкодування збитків. Майнова відповідальність за порушення договірної дисципліни. Порядок відшкодування збитків, що сталися внаслідок загибелі або розкрадання худоби та птиці. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства. Відповідальність за правопорушення у сфері раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері земельного та аграрного законодавства.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.1 – Розподіл обсягу годин за темами для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання ЦГЮ-211			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Сем.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Поняття аграрного права. Правове становище суб'єктів аграрного права					
1.	Аграрне право як галузь права	5	2	2	1
2.	Джерела аграрного права	5	-	-	5
3.	Аграрні правовідносини. Суб'єкти аграрного права	5	-	-	5
4.	Правове становище фермерського господарства	5	2	2	1
5.	Правове становище сільськогосподарського кооперативу	5	2	2	1
6.	Правове становище особистого селянського господарства	5	2	2	1
Разом за змістовим модулем 1		30	8	8	14
Змістовий модуль 2. Державне регулювання сільського господарства . Правове становище окремих суб'єктів аграрного права					
7.	Правове становище окремих суб'єктів аграрного права	10	-	-	10
8.	Державне регулювання сільського господарства	10	2	2	6
9.	Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечення якості сільськогосподарської продукції	10	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2		30	2	2	26
Змістовий модуль 3. Правове регулювання фінансових та договірних відносин у сільському господарстві					
10.	Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств	10	-	-	10
11.	Договірні відносини сільськогосподарських підприємств	10	2	-	8
12.	Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	10	-	-	10
Разом за змістовим модулем 3		30	2	-	28
Змістовий модуль 4. Правове регулювання окремих галузей сільського господарства					
13.	Правове регулювання тваринництва	9	2	2	5
14.	Правове регулювання рослинництва	9	2	2	5
15.	Правове регулювання відносин з організації, дисципліни та оплати праці в сільськогосподарських підприємствах	6	-	-	6
16.	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	6	-	-	6
Разом за змістовим модулем 4		30	4	4	22
Усього годин за дисципліну		120	16	14	90

Таблиця 1.2 – Розподіл обсягу годин за темами для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для заочної форми навчання ЗЦГЮ-211			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Сем.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Поняття аграрного права. Правове становище суб'єктів аграрного права					
1.	Аграрне право як галузь права	5	2	2	1
2.	Джерела аграрного права	5	-	-	5
3.	Аграрні правовідносини. Суб'єкти аграрного права	5	-	-	5
4.	Правове становище фермерського господарства	5	2	2	1
5.	Правове становище сільськогосподарського кооперативу	5	-	-	5
6.	Правове становище особистого селянського господарства	5	-	-	5
Разом за змістовим модулем 1		30	4	4	22
Змістовий модуль 2. Державне регулювання сільського господарства . Правове становище окремих суб'єктів аграрного права					
7.	Правове становище окремих суб'єктів аграрного права	10	-	-	10
8.	Державне регулювання сільського господарства	10	-	-	10
9.	Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечення якості сільськогосподарської продукції	10	2	2	6
Разом за змістовим модулем 2		30	2	2	26
Змістовий модуль 3. Правове регулювання фінансових та договірних відносин у сільському господарстві					
10.	Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств	10	-	-	10
11.	Договірні відносини сільськогосподарських підприємств	10	-	-	10
12.	Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	10	-	-	10
Разом за змістовим модулем 3		30	-	-	30
Змістовий модуль 4. Правове регулювання окремих галузей сільського господарства					
13.	Правове регулювання тваринництва	9	-	-	9
14.	Правове регулювання рослинництва	9	-	-	9
15.	Правове регулювання відносин з організації, дисципліни та оплати праці в сільськогосподарських підприємствах	6	-	-	6
16.	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	6	-	-	6
Разом за змістовим модулем 4		30	-	-	30
Усього годин за дисципліну		120	6	6	108

1.3. Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Аграрне право»

Поточний контроль та підсумковий семестровий контроль розраховується як сумарна кількість рейтингових балів. Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти за вивчення навчальної дисципліни, складає 100 балів. За результатами поточного контролю здобувач вищої освіти може отримати максимально 60 балів, за результатами підсумкового семестрового контролю – максимально 40 балів. Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні питань на семінарських заняттях. Критеріями оцінювання знань при поточному контролі є успішність засвоєння знань та набутих навичок на лекціях та семінарських заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача вищої освіти засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на заняттях, рівень знань за результатами опитування на заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

Проміжний контроль має на меті оцінку результатів знань здобувачів вищої освіти після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни. Цей вид контролю може бути проведений у формі контрольної роботи, тестів, і оцінений відповідною сумою балів. Результати поточного та проміжного контролю реєструються в журналі викладача.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача вищої освіти. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Здобувачі вищої освіти, які повністю виконали навчальний план і за результатами поточного контролю отримали 60 балів, можуть не складати екзамен і залишити набрану кількість балів, як підсумкову оцінку. У випадку, якщо здобувач вищої освіти хоче підвищити оцінку, отриману за балами, набраними протягом семестру, він складає екзамен.

За результатами семестру в екзаменаційну відомість виставляються оцінки поточного контролю, до яких дораховується сума балів, набраних за результатами екзамену. Під час семестрового екзамену здобувачу вищої освіти пропонуються три теоретичні питання (по 13 балів за кожне з них). Питання для екзамену знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Набрана кількість балів переводиться у семестрову оцінку відповідно до шкали оцінювання (національна та ECTS). Усі колізії, пов'язані із отриманням семестрової оцінки, вирішуються відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка».

Пояснення окремих методів поточного та підсумкового контролю.

Робота на семінарському занятті.

Усне опитування – включає в себе опитування здобувача вищої освіти за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших здобувачів вищої освіти, запитання здобувача вищої освіти до інших здобувачів вищої освіти, відповідь на питання для повторення (з тем, що були вивчені раніше).

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово під час семінару. Викладач викликає декілька здобувачів вищої освіти та пропонує їм для вирішення задачі, які здобувач вищої освіти повинен вирішити самостійно в письмовому вигляді, аргументуючи відповідь посиланням на нормативний акт. Для цього необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати їй правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

Письмове опитування може проводитися на семінарському занятті (10-15 хвилин). Викликаються декілька здобувачів, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Питання обираються в межах теми, що запропонована на дане заняття. Метою проведення письмового опитування є перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти до семінарського заняття; вміння змістовно та коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи письмову відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

Контрольна робота або тестування з метою перевірки вивчення теми.

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить письмові роботи або тестування за результатами вивчення теми. Письмова контрольна робота може включати теоретичні питання та/або практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля.

Індивідуальна робота здобувача вищої освіти полягає у написанні контрольної роботи та розміщенні її в системі Moodle. Перелік варіантів контрольної роботи розміщується в системі Moodle. Оцінювання, коментування викладачем контрольної роботи також відбувається в цій системі. Основні вимоги до написання контрольної роботи наступні: обсяг робіт - орієнтовно 8-11 сторінок, текст викладається з інтервалом 1,5 шрифтом Times New Roman кеглем 14, обов'язково наводиться список використаних джерел (міжнародні нормативні акти, нормативні акти України, підручники, наукові статті,

коментарі до законів тощо). Контрольна робота має бути актуальною на момент подання її на перевірку, розкривати актуальний стан правового регулювання відповідних суспільних відносин. Наукова література, яка використовується здобувачем вищої освіти, повинна бути датована, принаймні в більшості, останніми п'ятьма роками.

Після перевірки контрольної роботи та оприлюднення її результатів в системі Moodle здобувачам вищої освіти надається можливість не лише ознайомитись із результатами перевірки, але й за необхідності, оспорити оцінку, виставлену викладачем під час перевірки роботи.

За бажанням здобувачів вищої освіти на семінарські заняття можуть готуватися **реферати**. Реферати готуються здобувачем вищої освіти за темами, запропонованими в методичних рекомендаціях. Підготовка відповідних робіт передбачає опрацювання наукової літератури, орієнтовний перелік якої наводиться в методичних рекомендаціях, та судової практики за відповідними темами (за наявності). В рефераті висвітлюються наукові позиції за заданою темою, відповідна судова практика та їх аналіз. Основні вимоги до рефератів наступні. Обсяг реферату - орієнтовно 5-10 сторінок, текст викладається з інтервалом 1,5 шрифтом Times New Roman кеглем 14, обов'язково наводиться список використаних джерел (наукові статті, правові позиції Верховного Суду, коментарі до законів тощо). При написанні робіт важливо, щоби була повністю й усебічно розкрита тема роботи, а не досягнуто встановлений обсяг роботи. Робота має розкривати актуальний стан наукової проблеми, судової практики, має характеризувати чинне міжнародне та національне законодавство. Наукова література, яка використовується здобувачем вищої освіти, повинна бути датована, принаймні в більшості, останніми п'ятьма роками.

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Аграрне право як галузь права

План

1. Поняття аграрного права як галузі права.
2. Предмет аграрного права.
3. Принципи аграрного права.
4. Система аграрного права.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Аграрне право як галузь права, його історичні витоки та особливості.
2. Конституційні, загальноправові та спеціальні принципи аграрного права.
3. Методи регулювання в аграрному праві.
4. Місце аграрного права у правовій системі України.
5. Співвідношення аграрного права з земельним правом.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Поняття науки аграрного права. Становлення української науки сільськогосподарського (аграрного) права. Наука про розвиток сучасного аграрного законодавства та розробку його теоретичних засад. Про необхідність прийняття Аграрного кодексу України як кодифікованого акта.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.

9. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.

10. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.

11. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.

12. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.

13. Про племінну справу у тваринництві: в ред. Закону України від 21.12.1999 р. №1328-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 6-7. Ст. 37.

14. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.

15. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.

16. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. *Голос України*. 2003. 28 січня.

17. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 46. 12 березня.

18. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 106. 11 червня.

19. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Голос України*. 2003. 29 липня.

20. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.

21. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. №2662- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 31. Ст. 419.

22. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.

23. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.

24. Про ветеринарну медицину: Закон України (у ред. від 16.11.2007 р.) *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 5-6. Ст. 53.

25. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 р. №1445-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 42. Ст. 635.

26. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.

27. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.

28. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52. Ст. 497.

29. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.

30. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.

31. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

32. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

33. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Гафурова О.В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія / за заг. ред. Київ: Ірідіум, 2014. 480 с.

6. Курман Т.В. Сталий розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 376 с.

7. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

8. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

9. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.

10. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.

11. Topical issues of Ukrainian land legislation and law: Textbook for Law students of the National University «Odessa Academy of Law» / V.D. Sydor. Odessa : Feniks, 2014. 131 с.

12. Коваленко Т. Об'єктивні передумови формування аграрного права України. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 1. С. 80-84.

13. Коваленко Т. Суб'єктивні передумови виникнення і становлення аграрного права України. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2. С. 77-82.

14. Костенко С. О. Трансформація предмету аграрного права. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 290-295.

Тема 2. Джерела аграрного права

План

1. Поняття та особливості джерел аграрного права.
2. Закони як джерела аграрного права.
3. Підзаконні акти як джерела аграрного права.
4. Локальні нормативні акти як джерела аграрного права.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Особливості джерел аграрного права як комплексної галузі права.
2. Закони як основні джерела аграрного права.
3. Уніфіковані акти аграрного законодавства.
4. Диференційовані акти аграрного законодавства.
5. Внутрішньогосподарські локальні акти як джерела аграрного права.

Практичні завдання

Завдання 1.

Визначити, які з вказаних джерел необхідно віднести до уніфікованих джерел аграрного права, чому?

- 1) Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію»;
- 2) Закон України «Про фермерське господарство»;
- 3) Земельний кодекс України;
- 4) Закон України «Про особисте селянське господарство»;
- 5) Закон України «Про правовий статус іноземців»;
- 6) Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року»;
- 7) Закон України «Про спеціальну (вільну) економічну зону „Порто-Франко” на території Одеського морського торговельного порту»;
- 8) Статут акціонерного сільськогосподарського товариства «Зоря»;

- 9) Постанова Кабінету Міністрів України «Про прискорення приватизації майна в агропромисловому комплексі та спрощення процедури її проведення»;
- 10) Закон України «Про племінну справу у тваринництві».

Завдання 2.

Визначити порядок набуття юридичної сили наступними локальними актами:

- 1) установчий договір про створення фермерського господарства;
- 2) статут приватного акціонерного сільськогосподарського товариства;
- 3) правила внутрішнього трудового розпорядку державного сільськогосподарського підприємства;
- 4) колективний договір, укладений за участі трудового колективу сільськогосподарського кооперативу та адміністрації.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Уніфіковані акти аграрного законодавства про організаційно-правову перебудову структури АПК. Уніфіковані акти аграрного законодавства про правовий режим земель сільськогосподарського призначення й земельну реформу. Уніфіковані акти аграрного законодавства про селекцію, насінництво, тваринництво і меліорацію земель. Міжгалузеві (міжвідомчі) нормативні акти, що стосуються аграрної сфери.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
9. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.

10. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
11. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.
12. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
13. Про племінну справу у тваринництві: в ред. Закону України від 21.12.1999 р. №1328-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 6-7. Ст. 37.
14. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.
15. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.
16. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. *Голос України*. 2003. 28 січня.
17. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 46. 12 березня.
18. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 106. 11 червня.
19. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Голос України*. 2003. 29 липня.
20. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
21. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. №2662-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 31. Ст. 419.
22. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
23. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
24. Про ветеринарну медицину: Закон України (у ред. від 16.11.2007 р.) *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 5-6. Ст. 53.
25. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 282.
26. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 р. №1445-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 42. Ст. 635.
27. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.
28. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.

29. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : в ред. Закону України від 26.11.2015 р. №835- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 2. Ст. 17.

30. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. №2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.

31. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. №819-IX *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52. Ст. 497.

32. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.

33. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.

34. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

35. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

36. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Topical issues of Ukrainian land legislation and law: Textbook for Law students of the National University «Odessa Academy of Law» / V.D. Sydor. Odessa : Feniks, 2014. 131 с.

6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про особисте селянське господарство» / За ред. В.В. Носіка. – К., 2004.

7. Брінцов А.І. Кодифікація аграрного законодавства України: конституційний аспект. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 227-230.

8. Долинська М.С. До питання розширення видів принципів аграрного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. С. 179-182.

9. Єрмоленко В.М. Підзаконні акти Верховної Ради України як джерело аграрного права. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197. Ч. 2. С. 29-35.

10. Єрмоленко В. М. Нетрадиційні джерела сучасного аграрного права. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Право». К., 2012. Вип. 173. Ч. 3. С. 36-41.

11. Лисяк О.І. Проблеми удосконалення аграрного законодавства: шляхи вирішення. *Зб. наук. пр. Харків. нац. педагог. ун-ту ім. Г. С. Сковороди «ПРАВО»*, Вип. 26, 2017. С. 70-75.

12. Чабаненко М.М. Системно-функціональна характеристика принципів аграрного права. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 124-130.

13. Чабаненко М.М. Поняття принципів аграрного права. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 110-116.

Тема 3. Аграрні правовідносини. Суб'єкти аграрного права

План

1. Поняття, види та особливості аграрних правовідносин.
2. Внутрішні аграрні правовідносини.
3. Зовнішні аграрні правовідносини.
4. Поняття та види суб'єктів аграрного права.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Особливості правового статусу суб'єктів аграрного права.
2. Фермерське господарство як суб'єкт аграрного права.
3. Особисте селянське господарство як суб'єкт аграрного права.
4. Господарське товариство як суб'єкт аграрного права.
5. Сільськогосподарський кооператив як суб'єкт аграрного права.

Практичні завдання

Завдання 1.

Визначити, які з вказаних правовідносин є складовою внутрішніх аграрних правовідносин, чому:

- 1) договірні правовідносини;
- 2) трудові правовідносини;
- 3) податкові правовідносини;

4) деліктні правовідносини.

Завдання 2.

Визначити, який з вказаних суб'єктів аграрного права належить до юридичних осіб публічного права:

- 1) сільськогосподарський кооператив;
- 2) сільськогосподарська кооперація;
- 3) громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності;
- 4) Державна акціонерна компанія «Хліб України».

Завдання 3.

Який з названих суб'єктів не належить до аграрних товаровиробників:

- 1) фермерське господарство;
- 2) особисте селянське господарство;
- 3) виробничий сільськогосподарський кооператив;
- 4) сільськогосподарське акціонерне товариство.

Завдання 4.

Визначте елементи та види правовідносин у наведених нижче прикладах:

- 1) Савченко отримує земельну ділянку для заняття садівництвом та будівництва садового будиночку;
- 2) голова фермерського господарства укладає трудовий договір з громадянином Лісовим;
- 3) члену сільськогосподарського кооперативу Павленку повертається його цільовий внесок у зв'язку з припиненням членства в кооперативі;
- 4) відносини з приводу відшкодування шкоди, заподіяної сільськогосподарському кооперативу колишнім членом кооперативу Петренком, виключеним за систематичне порушення Правил внутрішнього трудового розпорядку.

Чи є вказані правовідносини предметом правового регулювання аграрного права?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Земельні та майнові паї як об'єкти аграрних правовідносин. Селекційні досягнення в рослинництві та тваринництві як об'єкти аграрних правовідносин. Зміст аграрних правовідносин у галузі тваринництва. Зміст аграрних правовідносин у галузі рослинництва. Загальні засади та порядок створення суб'єктів аграрного права.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
9. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.
10. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
11. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.
12. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
13. Про племінну справу у тваринництві: в ред. Закону України від 21.12.1999 р. №1328-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 6-7. Ст. 37.
14. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.
15. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.
16. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. *Голос України*. 2003. 28 січня.
17. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 46. 12 березня.
18. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 106. 11 червня.
19. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Голос України*. 2003. 29 липня.
20. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
21. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. №2662-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 31. Ст. 419.

22. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
23. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
24. Про ветеринарну медицину: Закон України (у ред. від 16.11.2007 р.) *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 5-6. Ст. 53.
25. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 282.
26. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 р. №1445-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 42. Ст. 635.
27. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.
28. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.
29. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : в ред. Закону України від 26.11.2015 р. №835- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 2. Ст. 17.
30. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. №2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
31. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. №819-IX *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52. Ст. 497.
32. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.
33. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.
34. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.
35. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.
36. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.
3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.
5. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.
6. Покальчук М.Ю., Каракой Т.С. Правові аспекти діяльності агрохолдингів в Україні поряд з іншими типами сільськогосподарських підприємств. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 214-216.
7. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.
8. Науково-практичний коментар до Закону України «Про особисте селянське господарство» / За ред. В.В. Носіка. К., 2004.
9. Долинська М.С. До питання розширення кола суб'єктів агровиробництва в Україні. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: збірник тез регіональної науково-практичної конференції*. 15 грудня 2017 року. Л: ЛьвДУВС. 2017. С.160-163.
10. Самаріна С.В. Правова регламентація процедури створення аграрних холдингів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 175-177.
11. Самсонова Я.О., Федюк В.В. Правове забезпечення діяльності аграрних холдингів в Україні: історичний аспект та проблеми сучасного стану. *Право і суспільство*. 2020. №2. Ч. 2. С. 18-24.

Тема 4. Правове становище фермерського господарства

План

1. Поняття фермерського господарства та його правові ознаки.
2. Поняття та ознаки сімейного фермерського господарства.
3. Порядок створення фермерського господарства.
4. Майнові правовідносини фермерського господарства.
5. Діяльність фермерського господарства.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Місце фермерського господарства серед суб'єктів аграрного підприємництва.
2. Майнові відносини фермерського господарства.
3. Земельні відносини фермерського господарства.

4. Припинення діяльності фермерського господарства.

5. Спільні риси та відмінності правового статусу фермерського господарства та особистого селянського господарства.

Практичні завдання

Завдання 1.

Член фермерського господарства Метенько звернувся в суд із заявою, в якій зазначив, що він фактично є головним працівником в господарстві, працював сам на тракторі та комбайні, а інші працівники виконували лише допоміжні роботи. Доходи ж голова господарства поділив між усіма порівну. Таку організацію і оплату праці він вважає неправильною і просить суд забезпечити йому оплату праці, пропорційно його трудовому вкладу.

Як регулюється організація і оплата праці в фермерському господарстві? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

До юридичної фірми звернувся Кармас – мешканець м. Києва, за освітою – агроном, працює в Міністерстві аграрної політики понад 15 років; має намір повернутися в рідне село Велика Долина, де він починав працювати агрономом, і створити фермерське господарство. Однак голова ВСГК «Долинське» (правління якого знаходиться в с. Велика Долина) у приватній бесіді попередив його, що він «не дасть ані клаптика землі якимсь там фермерам».

Визначте, чи є підстави для відмови громадянину Кармасу у наданні землі для створення фермерського господарства? Який порядок створення фермерського господарства? З яких земель надаються земельні ділянки для ведення на них фермерського господарства? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 3.

Рибальченко звернувся до обласного управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру з проханням виділити йому земельну ділянку для ведення фермерського господарства. До заяви додав витяг із Статуту фермерського господарства «Жнива», в якому було зазначено, що він є членом цього господарства. Зазначене управління відмовило у наданні земельної ділянки, посилаючись на те, що у Рибальченка немає досвіду роботи у сільському господарстві та необхідної техніки для обробітку землі.

Дайте юридичну консультацію. Які права членів фермерських господарств? Чи є правомірною відмова в наданні земельної ділянки?

Завдання 4.

Фермерське господарство має 100 га сільськогосподарських земель за правом власності та на умовах оренди. У зв'язку з розширенням виробництва члени господарства вирішили отримати додаткові землі. Голова фермерського господарства звернувся із заявою до Головного управління Державної служби

України з питань геодезії, картографії та кадастру відповідної області про надання йому в оренду земельної ділянки розміром 20 га для ведення фермерського господарства. Начальник управління видав наказ «Про надання дозволу на розроблення документації із землеустрою», згідно з яким фермерському господарству було надано дозвіл на розробку проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки площею 20 га та передачі її в оренду. Договір був укладений, але реєстраційна служба районного управління юстиції відмовилася його реєструвати, посилаючись на те, що максимально дозволеною законом площею фермерське господарство вже володіє, до того ж передача земель сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності здійснюється на конкурентних засадах за результатами проведення земельних торгів.

Дайте юридичну оцінку ситуації.

Завдання 5.

Мешканці м. Зміїв Чечурін та його син із дружиною організували фермерське господарство на виділеній Чечуріну як голові фермерського господарства земельній ділянці загальною площею 40 га. За п'ять років господарювання вони побудували жилий будинок, корівник, придбали 20 корів, трактор Т-150К та інший сільськогосподарський реманент. Син Чечуріна з дружиною вирішили створити власне фермерське господарство. Вони звернулися до голови господарства з проханням розділити майно і земельну ділянку: виділити 2/3 майна та земельної ділянки. Чечурін відмовився задовольнити ці вимоги, посилаючись на те, що господарство не повернуло кредит банку. Банк, який надав кредит фермерському господарству в сумі 100 тис. грн, звернувся до Державної виконавчої служби із заявою про опис усього майна господарства, в тому числі й земельної ділянки, з метою забезпечення повернення боргу фермерським господарством. Син Чечуріна та його дружина звернулися до суду з позовом до батька про поділ майна.

Який правовий режим майна фермерського господарства? Чи правомірні вимоги сина Чечуріна та його дружини? Оцініть правомірність дій банку. Яке рішення має прийняти суд?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Державна підтримка фермерського господарства. Статут фермерського господарства. Установчий договір про створення фермерського господарства. Оподаткування доходів фермерського господарства. Представницький орган фермерського господарства. Порядок експлуатації внутрігосподарської меліоративної мережі фермерським господарством. Особливості банкрутства фермерського господарства.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
8. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.
9. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
10. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
11. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.
12. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Голос України*. 2003. 29 липня.
13. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
14. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.
15. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.
16. Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян-власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента України від 02.02.2002 р. № 92/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 6. Ст. 239.
17. Про додаткові заходи щодо підвищення рівня захисту майнових прав сільського населення: Указ Президента України від 21.02.2002 р. № 170. *Офіційний вісник України*. 2002. №9.
18. Про затвердження мінімальних розмірів земельних ділянок, які утворюються в результаті поділу земельної ділянки фермерського господарства, що успадковується: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. № 1908. *Офіційний вісник України*. 2003. № 51. Ст. 2682.
19. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

20. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

21. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

22. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 21.04.2021 р. №384. *Офіційний вісник України*. 2018. №22. Ст. 728.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

7. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.

8. Барабаш А.Г. Правова форма фермерського господарства. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Том 3. №52 (2019). С. 122-128.

9. Долинська М.С. До питання створення сімейних фермерських господарств без створення юридичної особи в Україні. *Юридическая наука в условиях евроинтеграции Украины и Молдовы: современные ориентиры правового регулирования: материалы Международной научно-практической конференции, 24-25 марта 2017 г. г.Кишенев, Молдова*. 2017. С. 191-194.

10. Долинська М. С. Порівняльний аналіз права на створення фермерського господарства по законодавству Білорусі, Молдови та України. *Міжнародна науково-практична конференція «Концепція розвитку правової*

держави в Молдові та Україні в умовах євроінтеграційних процесів», 2-3 листопада 2018 року. м. Кишинів. Молдова. С. 150-153.

11. Жушман В., Уркевич В. Правове регулювання майнових аспектів діяльності фермерських господарств за новим законодавством України: окремі проблеми. *Право України*. 2004. № 6.

12. Лушпаєв С. О. Розвиток законодавства України про сімейне фермерське господарство. *Часопис Київського університету права*. 2019. №1. С. 204-207.

13. Титова Н.І. Фермерство в Україні: основні правові засади. Питання та відповіді. Львів, 1998. 184 с.

14. Титова Н.І., Ващишин М.Я. Фермерське господарство як організаційно-правова форма реалізації громадянами України прав на землі // Землі сільськогосподарського призначення; права громадян України / За ред. Титової Н.І. Л., 2005. С. 167-193.

Тема 5. Правове становище сільськогосподарського кооперативу

План

1. Поняття та види сільськогосподарських кооперативів.
2. Членство в сільськогосподарських кооперативах.
3. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Місце сільськогосподарського кооперативу серед суб'єктів аграрного підприємництва.
2. Правовий режим виробничого сільськогосподарського кооперативу та обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу: їх спільні риси та відмінності.
3. Правовий режим асоційованих членів сільськогосподарського кооперативу.
4. Порядок формування фондів сільськогосподарського кооперативу.
5. Правовий режим майна та землі сільськогосподарського кооперативу.

Завдання 1.

Громадянин Носовець звернувся до правління сільськогосподарського кооперативу з такими вимогами:

- припинити членство в кооперативі;
- повернути йому грошовий внесок, який він вніс у фонд кооперативу як вступний;
- негайно повернути йому автомобіль та земельну ділянку, які він вніс як пайовий внесок при вступі до кооперативу.

Правління кооперативу прийняло рішення про припинення членства громадянина Носовця в кооперативі. В рішенні також зазначалося, що вартість

автомобіля та земельної ділянки компенсується Носовцю шляхом видачі акцій на суму вартості цього майна.

Чи правомірне рішення правління кооперативу? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

Для державної реєстрації в райдержадміністрацію був переданий Статут сільськогосподарського кооперативу «Мир». В реєстрації Статуту кооперативу «Мир» було відмовлено на підставі того, що в ньому не зазначено вид кооперативу.

Чи правомірна відмова у реєстрації? Який орган здійснює реєстрацію сільськогосподарського кооперативу? Які вимоги до статуту кооперативу передбачені Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію»? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 3.

Після ліквідації фермерського господарства «Світанок» його колишні члени разом з польським акціонерним товариством «Воля», що знаходиться у сусідньому селі, прийняли рішення про створення сільськогосподарського кооперативу «Дружба».

Засновники розробили статут кооперативу і прийняли на установчих зборах, з яким потім звернулися до реєструючого органу для державної реєстрації створеного кооперативу.

У реєстрації кооперативу «Дружба» було відмовлено через наступні причини:

- 1) до статуту не додані: список членів кооперативу та документ, що засвідчує сплату реєстраційного збору;
- 2) засновником кооперативу не може бути іноземна юридична особа;
- 3) у районі зареєстрована достатня кількість сільськогосподарських кооперативів, отже, немає необхідності у створенні товаровиробників такої організаційно-правової форми.

Засновники вважали відмову неправомірною і оскаржили її до прокуратури.

Чи підлягає скарга задоволенню? Чи правомірні вимоги органу державної реєстрації? Який порядок оскарження відмови у державній реєстрації сільськогосподарського кооперативу?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Поняття сільськогосподарської кооперації. Основні принципи сільськогосподарської кооперації. Статут сільськогосподарського кооперативу. Органи управління та контролю сільськогосподарського кооперативу та їх компетенція. Правові засади реорганізації та ліквідації сільськогосподарських кооперативів. Банкрутство сільськогосподарського кооперативу.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
8. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.
9. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
10. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
11. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.
12. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. №1807-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 38. Ст. 470.
13. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
14. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
15. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.
16. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.
17. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. №819-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52. Ст. 497.
18. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.
19. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.
2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.
3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.
5. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М.В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.
6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.
7. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О.М. Ешке, 2014. 208 с.
8. Барабаш А.Г., Шпомер А.І. Підстави та порядок набуття земельних ділянок сільськогосподарським кооперативом. *Збірник «Актуальні проблеми юридичної науки та практики»*. № 1 (4), Чернігів : ЧНТУ, 2018. С. 25-29.
9. Григор'єва Х.А. Законодавство про сільськогосподарську кооперацію: наслідки «корпоративної ін'єкції». *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №10. С. 73-77.
10. Григор'єва Х.А. Підтримка сільськогосподарської кооперації в Україні: питання правового забезпечення. *Часопис Київського університету права*. 2016. №3. С. 288-292.
11. Зіновчук В. В. Принципи кооперації: вчора, сьогодні, ... завтра? Кооперативні читання: 2019 рік: *матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 7 червня 2019 року)*. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 6-15.
12. Кульчій І.М. Інноваційні підходи до розвитку сільськогосподарської кооперації в умовах євроінтеграції: новели правового регулювання. *Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери : матеріали наук.-практ. конф.*, 20 листопада 2020 р. Харків, 2020. С. 182-186.
13. Покальчук М.Ю., Чорна В.В. Правові проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації в умовах європейської інтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №10. С. 340-342.
14. Собкевич О., Русан В., Скороход В. Щодо досвіду розвитку кооперації в аграрному секторі Польщі. Київ, 2018. URL: <http://old.niss.gov.ua/articles/424/>

15. Уркевич В. Реалізація принципу відкритості і доступності членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу: сучасний зміст та правове регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 1. С. 52-54.

Тема 6. Правове становище особистого селянського господарства

План

1. Поняття особистого селянського господарства та його правові ознаки.
2. Правовий режим майна особистого селянського господарства.
3. Договірні відносини особистого селянського господарства.
4. Надання послуг у сфері сільського зеленого туризму.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Місце особистого селянського господарства серед суб'єктів аграрного права.
2. Правовий режим земельних ділянок особистого селянського господарства.
3. Оподаткування діяльності особистого селянського господарства.
4. Державна підтримка особистих селянських господарств.
5. Правовий режим земельних ділянок особистого селянського господарства та фермерського господарства: спільні риси та відмінності.

Завдання 1.

Дізнавшись про те, що громадянин Марченко має намір успадкувати земельну ділянку своєї матері (розмір земельної ділянки становить 1 га), сільський голова попередив його про незаконність таких дій. Сільський голова пояснив, що Марченко вже має у власності земельну ділянку у розмірі 2 га для ведення особистого селянського господарства і більше землі не отримає.

Чи правомірною «консультація» сільського голови? Якого розміру земельна ділянка може надаватися для ведення особистого селянського господарства? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

Громадянину Ілленко відмовили в реєстрації його як безробітного. В центрі зайнятості пояснили, що громадянин Ілленко не може набути статусу безробітного, оскільки має у власності земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства та перебуває на обліку як член особистого селянського господарства.

Чи правомірною відмова центру зайнятості? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 3.

Семенченко, який займається веденням особистого селянського господарства, уклав із заготівельним (молокопереробним) підприємством договір на реалізацію надлишків молока. Договором передбачено обов'язок Семенченка один раз на 2 дні здавати на підприємство 100 л незбираного неохолодженого молока вищого ґатунку. Доставка молока заготівельному підприємству входила в обов'язок продавця і здійснювалась його власним автотранспортом.

Прокоментуйте ситуацію. Чи є в діях Семенченка порушення законодавства? Яких санітарних і ветеринарних вимог мають дотримуватися особи, що займаються веденням особистого селянського господарства при реалізації надлишків молока?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Зайнятість членів особистих селянських господарств. Права та обов'язки членів особистих селянських господарств. Право члена особистого селянського господарства на зовнішньоекономічну діяльність. Припинення ведення особистого селянського господарства. Садиба як основа майна особистого селянського господарства. Оформлення державних актів на земельну ділянку членам особистого селянського господарства.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
5. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.
6. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
7. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
8. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.
9. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.

10. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 106. 11 червня.
11. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
12. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
13. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.
14. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.
15. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.
16. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.
17. Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян-власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента України від 02.02.2002 р. № 92/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 6. Ст. 239.
18. Про додаткові заходи щодо підвищення рівня захисту майнових прав сільського населення: Указ Президента України від 21.02.2002 р. № 170. *Офіційний вісник України*. 2002. №9.
19. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.
20. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.
2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.
3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

7. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.

8. Бакай Ю.Ю., Тітова В.І. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №11. С. 324-327.

9. Барабаш А. Про оподаткування земельних ділянок та доходів членів особистих селянських господарств. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 10. С. 73-75.

10. Науково-практичний коментар до Закону України «Про особисте селянське господарство» / За ред. В.В. Носіка. К., 2004.

11. Курило В.І., Гаєвець М.В. До питання правового регулювання відносин у сфері діяльності особистих селянських господарств в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 3. С. 59-63.

12. Паславська О.Я. Особливості правового режиму земельних ділянок особистих селянських господарств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2016. Серія ПРАВО. Випуск 38. Том 1. С. 119-122.

13. Уркевич В. Правові аспекти членства в особистому селянському господарстві. *Право України*. 2005. № 1. С. 80-82.

Тема 7. Правове становище сільськогосподарських акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю

План

1. Особливості правового статусу господарських товариств в агропромисловому комплексі.

2. Особливості правового статусу найманих працівників у сільськогосподарських акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю.

3. Особливості ліквідації сільськогосподарських акціонерних товариствах і товариств з обмеженою відповідальністю.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Місце господарських товариств серед суб'єктів аграрного підприємництва.

2. Порядок створення сільськогосподарських акціонерних товариств.

3. Порядок створення сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю.

4. Майнові та земельні правовідносини сільськогосподарських товариств.

5. Особливості банкрутства сільськогосподарських товариств.

Практичні завдання

Завдання 1.

Фермерські господарства «Зірка», «Надія», сільськогосподарський виробничий кооператив «Полісся» та державне племінне господарство «Україна» вирішили створити приватне АТ і звернулися до юридичного відділу управління АПК райдержадміністрації з проханням роз'яснити, як це слід оформити, яким законодавством керуватись і які документи для цього підготувати.

Дайте роз'яснення з цих питань. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

Після прийняття рішення про перетворення колективного сільськогосподарського підприємства ім. Леніна в АСГТ «Хортиця» до реєструючого органу надійшли установчі документи цього АСГТ. У Статуті АСГТ було записано, що з метою збереження традицій українського села, піднесення поваги до ветеранів праці, керуючись Законом «Про колективне сільськогосподарське підприємство», всі акціонери мають право брати участь в голосуванні на загальних зборах незалежно від їхньої частки в статутному фонді тільки одним голосом, а непрацюючі пенсіонери мають тільки право дорадчого голосу і не приймають участі в голосуванні при виборах органів управління АСГТ.

Чи правомірні норми Статуту? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Правовий статус державних акціонерних компаній. Установчі документи сільськогосподарських товариств. Порядок державної реєстрації сільськогосподарських товариств. Органи управління сільськогосподарських акціонерних товариств. Органи управління сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
8. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.
9. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
10. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. №1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682.
11. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
12. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.
13. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
14. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
15. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 282.
16. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.
17. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. №2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
18. Про приватизацію державного і комунального майна : Закон України від 18.01.2018 р. №2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. №12. Ст. 68.
19. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.
20. Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах: Указ Президента України від 21.03.2002 р. №280/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. №13. Ст. 647.
21. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. №13. *Вісник Верховного суду України*. 2008. № 11.
22. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : Постанова Пленуму Вищого Господарського

Суду України від 25.02.2016 р. №4. *Вісник Верховного суду України*. 2016. № 1. Стор. 72.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.
2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.
3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.
5. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.
6. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.
7. Гуцол Р.І. Специфіка трансформацій організаційно-правової форми акціонерних товариств у сільському господарстві України: правові засади. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С. 153-164.
8. Самойлюк О. Правові аспекти підвищення ефективності управління в ТОВ на селі. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 12.

Тема 8. Державне регулювання сільського господарства

План

1. Поняття державного регулювання сільського господарства.
2. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.
3. Система й повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільського господарства.
4. Органи державного контролю та інспекції в агропромисловому комплексі.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Правові засади державної регулятивної діяльності в сільському господарстві.
2. Підтримка аграрних товаровиробників, шляхом удосконалення правового регулювання сільського господарства.
3. Адміністративні методи державного управління сільського господарства.

4. Економічні методи державного управління сільського господарства.
Особливості державного регулювання у галузі бджільництва.

Завдання 1.

В одному з районів Запорізької області начальник райвідділу Міністерства внутрішніх справ надіслав кільком фермерам району листа. В ньому райвідділ міністерства посилався на дозвіл голови районної адміністрації звернутися до фермерів з рекомендацією здати на державне акціонерне заготівельне підприємство 6 т пшениці для райвідділу в обмін на пально-мастильні матеріали, які будуть фермерам надані в обмін на зерно.

Фермери звернулися за роз'ясненням до районного управління АПК: чи погоджуватись їм на цю пропозицію начальника райвідділу міліції.

Чи правомірні дії голови районної адміністрації? Чи має право райвідділ Міністерства внутрішніх справ здійснювати зазначені дії? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

Виробничий сільськогосподарський кооператив «Поле» передав до управління АПК свій виробничо-фінансовий план на наступний господарський рік. Управління АПК внесло зміни в план кооперативу: скоротити на 150 га площі під посіви гречки і збільшити на 150 га площі посіву сої, імпортованої із США; для забезпечення соєю визначити постачальником спільне українсько-американське підприємство «Соя» з переробки олійних культур (співзасновником якого є районна Рада). Правління кооперативу не погодилося з такими змінами і просило райадміністрацію ще раз розглянути план кооперативу з урахуванням особливостей економічних можливостей господарства.

Який порядок розроблення і затвердження виробничо-фінансового плану сільськогосподарського кооперативу? Якими правами наділено управління сільського господарства і сам виконком при розгляді і затвердженні виробничо-фінансових планів сільськогосподарських підприємств різних форм власності? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Особливості державного регулювання в галузі тваринництва. Особливості державного регулювання в галузі рослинництва. Ціноутворення як метод регулювання сільського господарства. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та його територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та її територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державне агентство водних ресурсів України та його територіальні органи в системі

органів управління сільським господарством. Державне агентство меліорації та рибного господарства України та його територіальні органи в системі органів управління сільським господарством. Державне агентство лісових ресурсів України та його територіальні органи в системі органів управління сільським господарством.

Органи державного контролю та інспекції у галузі сільського господарства.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.

3. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.

4. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.

5. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 07.05.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 28. Ст. 134.

6. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17.07.1997 р. №468/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №44. Ст. 281.

7. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10.09.1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 39. Ст. 389.

8. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.

9. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.

10. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 350.

11. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 229.

12. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. №1807-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 38. Ст. 470.

13. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.

14. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
15. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
16. Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини: Закон України від 30.11.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 4. Ст. 39.
17. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.
18. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.
19. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. №3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №38. Ст. 385.
20. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.
21. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 31. Ст. 1058.
22. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. Ст. 96.
23. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. №922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.
24. Про приватизацію державного і комунального майна : Закон України від 18.01.2018 р. №2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. №12. Ст. 68.
25. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.
26. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.
27. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.
28. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.
29. Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. №15. *Офіційний вісник України*. 2015. №7. Ст. 164.

30. Положення про Державну службу геології та надр України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. №1174. *Офіційний вісник України*. 2016. №3. Ст. 192.

31. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 р. №32. *Офіційний вісник України*. 2020. № 59. Ст. 1853.

32. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

33. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

34. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 21.04.2021 р. №384. *Офіційний вісник України*. 2018. №22. Ст. 728.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

6. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.

7. Бугера С. Державне регулювання у галузі бджільництва: необхідність, проблеми, можливість розвитку. *Право України*. 2006. № 11. С. 131-133.

8. Сафонов І. Удосконалення правового регулювання цін і ціноутворення – важливий засіб державної підтримки аграрних товаровиробників. *Право України*. 2005. № 9. С. 51-53.

9. Станіславський В. Принципи правового регулювання насінницької діяльності. *Право України*. 2006. № 6. С. 55-59.

10. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: монографія / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 260 с.

11. Курман Т. В. Державна аграрна політика України як категорія аграрного права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т. 2. С. 17-20.

Тема 9. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників та забезпечення якості сільськогосподарської продукції

План

1. Поняття виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників та її правове регулювання.

2. Поняття правового забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

3. Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

4. Відповідальність виробників, постачальників і продавців щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Рослинництво і тваринництво як основні галузі в сільському господарстві, які впливають на спеціалізацію суб'єктів аграрного господарювання.

2. Критерії диференціації напрямів виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання.

3. Державне нормування показників якості та безпеки сільськогосподарської продукції й харчових продуктів рослинного і тваринного походження.

4. Порядок здійснення контролю за ввезенням в Україну харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів.

5. Права та обов'язки постачальників і продавців щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Завдання 1.

У Статуті ВСГК «Довіра» основним напрямком своєї діяльності визначив виробництво зернових культур, цукрового буряка, соняшника й інших культур, а також їх реалізацію. У зв'язку з плануванням діяльності кооперативу на наступний виробничий рік голова ВСГК на загальних зборах доповів, що за минулий рік кооператив не одержав очікуваних (запланованих) результатів від виробництва та реалізації цукрового буряка, соняшника, а тому запропонував: побудувати олійницю та завод для переробки овочів; налагодити виробництво

віників, кошиків та інших виробів; реалізовувати всю продукцію для отримання прибутку кооперативом. Загальні збори ці пропозиції схвалили.

Чи законне рішення загальних зборів кооперативу? Якщо ні, то як повинен був вирішити це питання кооператив? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

У сільськогосподарському кооперативі «Ранок» (на Кіровоградщині) трапилася масова загибель бджіл на пасіці. У зв'язку з цим правління кооперативу звернулося з позовом до пасічника Ярославського (судовий позов на суму, яка складає балансову вартість бджолиних сімей, що загинули). Заперечуючи проти позову, відповідач Ярославський пояснив, що причиною загибелі стало застосування ним препарату проти бджолиного кліща, рекомендованого журналом «Дім, сад, город». Препарат був куплений в районному універмазі «Господарка». На суді було встановлено, що опубліковані в даному журналі рекомендації щодо препарату та технології його застосування розроблені полтавською дослідною станцією, але недостатньо перевірені експериментально. Призначена судом експертиза у своєму висновку вказала, що причиною загибелі бджіл був застосований Ярославським препарат, розроблений дослідною станцією, який, на жаль, має недопустиму концентрацію канцерогенних та інших токсичних речовин.

Визначте, хто в даній ситуації є належним відповідачем за позовом сільськогосподарського кооперативу «Ранок» про відшкодування збитків: пасічник Ярославський, універмаг «Господарка», журнал «Дім, сад, город» чи дослідна станція. Чи є підстави в діях пасічника Ярославського вбачати ознаки нормального виробничого ризику? Якими правовими нормами необхідно керуватися при вирішенні даного спору? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 3.

Івахненко, отримавши у спадщину земельну ділянку сільськогосподарського призначення розміром 4 га, став на облік як особа, що займається веденням особистого селянського господарства, і вирішив займатися виробництвом лікарських рослин. Із цією метою він засіяв: 1 га ехінацеєю, 1 га – маком снодійним, 1 га – коноплями посівними (технічними), 1 га – чебрецем. Ці насадження були виявлені працівниками поліції. Івахненка за вирощування нарковмісних рослин (маку та конопель) притягли до адміністративної відповідальності, наклавши штраф у розмірі 30 неоподатковуваних доходів громадян. Івахненко, вважаючи стягнення незаконним, оскаржив дії поліції до суду.

Дайте правову оцінку ситуації.

Завдання 4.

Правління сільськогосподарського кооперативу «Садівничий» прийняло рішення про перехід з традиційного виробництва продукції садівництва до

виробництва органічної продукції. Задля цього було створено 10-метрову буферну зону від краю дороги, щоб відмежуватися від зон традиційного сільськогосподарського виробництва сусідніх господарств. Керівникам структурних підрозділів СК також надана вказівка про заборону використання хімічних добрив та засобів захисту дерев. Після цього господарство розпочало продаж органічної продукції садівництва, розробивши власний дизайн етикетки «Органік-фрукт».

Які нормативні вимоги висуваються до виробників органічної продукції та сировини? Який порядок та правила виробництва і маркування органічної сільськогосподарської продукції рослинного походження? Яку продукцію відповідно до положень чинного законодавства можна вважати органічною?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Функції державного регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції. Державний реєстр спеціальних харчових продуктів та реєстр висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи на продовольчу продукцію. Впровадження на підприємствах харчової промисловості міжнародної системи забезпечення безпеки харчових продуктів НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Point). Основні правила роздрібною торгівлі промисловими товарами.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.

4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.

5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.

9. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.

10. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
11. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218.
12. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 34. Ст. 352.
13. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.
14. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 07.05.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 28. Ст. 134.
15. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17.07.1997 р. №468/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №44. Ст. 281.
16. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
17. Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №50-51. Ст. 310.
18. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10.09.1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 39. Ст. 389.
19. Про племінну справу у тваринництві: в ред. Закону України від 21.12.1999 р. №1328-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 6-7. Ст. 37.
20. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.
21. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: Закон України від 21.09.2000 р. № 4731-VI. *Голос України*. 2000. 14 листопада.
22. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.
23. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 138. 31 липня.
24. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. *Голос України*. 2003. 28 січня.
25. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 46. 12 березня.
26. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 106. 11 червня.
27. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 124. 9 липня.

28. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Голос України*. 2003. 29 липня.
29. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 47. Ст. 513.
30. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
31. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. №2662- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 31. Ст. 419.
32. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
33. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
34. Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини: Закон України від 30.11.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 4. Ст. 39.
35. Про ветеринарну медицину: Закон України (у ред. від 16.11.2007 р.) *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 5-6. Ст. 53.
36. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 р. №1445-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 42. Ст. 635.
37. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.
38. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 115.
39. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.
40. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. №922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.
41. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 р. №2042- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 31. Ст. 343.
42. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. №819-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52. Ст. 497.
43. Про захист прав власників земельних часток (паїв): Указ Президента України від 21.04.1998 р. №332/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 16. Ст. 590.
44. Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян-пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай): Указ Президента України від 15.12.1998 р. № 1353/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 50. Ст. 24.

45. Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000. *Урядовий кур'єр*. 2001. 24 січня. № 13.

46. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 5. Ст. 38.

47. Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян-власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента України від 02.02.2002 р. № 92/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 6. Ст. 239.

48. Про додаткові заходи щодо підвищення рівня захисту майнових прав сільського населення: Указ Президента України від 21.02.2002 р. № 170. *Офіційний вісник України*. 2002. №9.

49. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.

50. Положення про Єдиний державний реєстр тварин : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.09.2012 р. № 578. *Офіційний вісник України*. 2012. №79. Ст. 3217.

51. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

52. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

53. Порядок ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.12.2017 р. № 642. *Офіційний вісник України*. 2018. №20. Ст. 665.

54. Порядок оформлення і видачі паспорта великої рогатої худоби : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.12.2017 р. № 665. *Офіційний вісник України*. 2018. №20. Ст. 665.

55. Порядок ідентифікації та реєстрації овець і кіз : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16.01.2018 р. № 20. *Офіційний вісник України*. 2018. №20. Ст. 667.

56. Порядок визначення окремого ветеринарно-санітарного статусу тваринної субпопуляції одного або декількох господарств з єдиною системою управління біологічною безпекою щодо однієї або кількох хвороб, стосовно яких запроваджено заходи нагляду, контролю та біологічної безпеки : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 03.05.2019 року № 239. *Офіційний вісник України*. 2019. № 47. Ст. 1632.

57. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

58. Порядок і спеціальні вимоги до маркування харчових продуктів, для яких обов'язковим є зазначення країни походження або місця походження: затв. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 01.04.2021 р. №679. *Офіційний вісник України*. 2021. №37. Ст. 2261.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Бакай Ю.Ю. Правова регламентація відносин по вирощуванню та реалізації насіння соняшнику в Україні: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2016. 152 с.

6. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

7. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

8. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.

9. Самсонова Я.О. Правові засади виробництва й реалізації виноградної продукції в Україні: монографія. Харків: С.А.М., 2012. 176 с.

10. Анісімов О.П., Попова О.В. Правове регулювання використання ГМО в сільському господарстві: дискусійні питання. *Вісник Балтійського федерального університету ім. І. Канта*. Серія: Гуманітарні та суспільні науки. 2017. № 3. С. 21-29.

11. Менів О.І. Правове забезпечення використання ГМО при вирощуванні сільськогосподарської продукції рослинного походження в Україні та ЄС : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2016. 20 с.

12. Пачколіна В.А., Майор Ю.В., Селівьорстова М.Р. Особливості правового регулювання використання генетично модифікованих організмів у сільському господарстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №10. С. 328-331.

Тема 10. Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств

План

1. Поняття фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств.
2. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.
3. Розрахункові правовідносини сільськогосподарських товаровиробників.
4. Кредитні правовідносини сільськогосподарських товаровиробників.
5. Застосування лізингу у сільськогосподарській діяльності.
6. Особливості банкрутства фермерських господарств.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Внутрішні і зовнішні фінансові правовідносини сільськогосподарських підприємств.
2. Фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств.
3. Особливості фінансової підтримки державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.
4. Особливості кредитування сільськогосподарських підприємств.
5. Повноваження НАК «Укראгролізинг».

Завдання 1.

Голова обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу дав розпорядження старшому бухгалтеру влітку не здавати у відділ агропромбанку наявні гроші, виручені від надання послуг іншим кооперативам, громадянам і юридичним особам, а також залишки грошових сум, одержаних з банку для оплати невідкладних витрат. Зазначені кошти голова обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу мав намір спрямувати на організацію утримання літнього дитячого табору відпочинку для дітей працівників кооперативу.

Який порядок ведення касових операцій? Чи законне розпорядження голови обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Програма економічного й соціального розвитку сільськогосподарського підприємства. Правове регулювання фінансування господарської діяльності державних та комунальних сільськогосподарських підприємств. Порядок сплати фіксованого сільськогосподарського податку. Порядок сплати земельного податку аграрними товаровиробниками. Застосування договорів оперативного лізингу в сільськогосподарській діяльності. Форми договорів лізингу, що застосовуються в сільськогосподарській діяльності.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.
4. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.
5. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 32. Ст. 453.
6. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 07.05.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 28. Ст. 134.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
8. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10.09.1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 39. Ст. 389.
9. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.
10. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 138. 31 липня.
11. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 47. Ст. 513.
12. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.
13. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.
14. Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини: Закон України від 30.11.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 4. Ст. 39.
15. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.
16. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.
17. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. №922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.

18. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 р. №1201-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2021. №22. Ст. 976.

19. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.

20. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

21. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

22. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 11.09.2019 р. №838. *Офіційний вісник України*. 2019. №74. Ст. 2588.

23. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 21.04.2021 р. №384. *Офіційний вісник України*. 2018. №22. Ст. 728.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Барабаш А.Г. Особливості державної підтримки лізингових відносин у сфері АПК та її вплив на економіко-правову сутність лізингу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №3. С. 62-67.

6. Благута Р.І., Долинська М.С, Туркот О.А. Проблематика становлення інституту банкрутства фермерських господарств. *Соціально-правові студії*. 2019. Випуск 2 (4). С. 73-81.

7. Ковальчук І.В., Курчин О.Г. Зарубіжний досвід правового регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №9. С. 112-114.

8. Осадько А.С. Роль договору лізингу в сільському господарстві України. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197 (ч. 2). С. 91-95.

9. Сомик А.В. Банківське кредитування сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан і проблеми розвитку. *Економіка АПК*. 2005. № 9. С. 51-58.

10. Mahmudov B.J., Mullabayev B.B. Attracting foreign investment in the agricultural economy. *International Journal of Business, Law and Education*. 2020. Vol. 01. № 01. P. 214-234.

Тема 11. Договірні відносини сільськогосподарських підприємств

План

1. Особливості правового регулювання та види договірних відносин у сільському господарстві.
2. Договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції.
3. Договори лізингу в сільському господарстві.
4. Договори агрохімічного і гідромеліоративного обслуговування.
5. Договори на використання науково-технічної продукції у сільському господарстві.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Специфіка сільськогосподарського виробництва та сільськогосподарських договорів.
2. Контрактація як договір реалізації сільськогосподарської продукції.
3. Біржові договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції.
4. Місце договорів лізингу в системі договірних відносин сільськогосподарських підприємств.
5. Права на сорт як окремий предмет договору на використання науково-технічної продукції.

Завдання 1.

Обласне виробниче об'єднання «Продтовари» відмовилося від оплати сільськогосподарської продукції, що прибула згідно з договором поставки від державного сільськогосподарського підприємства «Світанок». Мотив відмови від оплати – поставка неякісної продукції, яка згідно з актом приймання втратила свій товарний вигляд, має запах затхлості. Акт експертизи об'єднання «Продтовари» не склало.

Визначте, чи правомірна в даному випадку відмова від оплати. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Роль спеціалізованих аграрних бірж в процесі реалізації сільськогосподарської продукції. Договори гідротехнічного обслуговування в сільському господарстві. Правове регулювання ринку зерна та заставних закупівель сільськогосподарської продукції. Порядок набуття прав на сорт рослин. Суб'єкти права інтелектуальної власності на породу тварин.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

3. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 07.05.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 28. Ст. 134.

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.

5. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10.09.1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 39. Ст. 389.

6. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №11. Ст. 52.

7. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 138. 31 липня.

8. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 47. Ст. 513.

9. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 527.

10. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. *Урядовий кур'єр*. 2005. 16 листопада.

11. Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини: Закон України від 30.11.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 4. Ст. 39.

12. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.

13. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.

14. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. №922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.

15. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 р. №1201-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2021. №22. Ст. 976.

16. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.

17. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

18. Положення про Аграрний фонд, затверджене постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 14.09.2016 р. № 627. *Урядовий кур'єр*. 2016 р. 29 вересня.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

7. Бадигіна О. Правове забезпечення реалізації сільськогосподарської продукції та сировини за допомогою оптового ринку сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 7.

8. Марич Х.М. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3 (241). С. 87-92.

9. Марич Х.М. Поняття, особливості та види договорів в агропромисловому комплексі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Видавництво Львівської політехніки. 2015. № 813. С. 324-330.

10. Firsova N.V. Public-private partnership in the agricultural sphere: problems of legal coverage. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №8. С. 195-199.

11. Kozin M., Pyrchenkova G., Radchenko E. Public-private partnership in the agricultural sector: empirical estimation by factorial characteristics. *E3S Web of Conferences*. 2020. No. 175. P. 130.

Тема 12. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві

План

1. Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві.
2. Правове регулювання водокористування у сільському господарстві.
3. Правове регулювання надрокористування в сільському господарстві.
4. Правове регулювання використання тваринного світу в сільському господарстві.
5. Правове регулювання використання рослинного світу в сільському господарстві.
6. Правове регулювання лісокористування у сільському господарстві.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Загальне та спеціальне використання природних ресурсів в сільському господарстві.
2. Співвідношення надрокористування та землекористування у сільському господарстві.
3. Особливості використання у сільському господарстві водних об'єктів загальнодержавного та місцевого значення.
4. Спеціальне використання тваринного світу згідно з положеннями Закону України «Про тваринний світ».
5. Спеціальне використання лісових ресурсів для сільськогосподарської діяльності.

Завдання 1.

У СГ «Прогрес» організовано підсобне господарство з виготовлення глечиків, оскільки кооператив має загально розповсюджені корисні копалини (глину, пісок). Кооператив здійснював свою діяльність силами членів кооперативу. Районна адміністрація заборонила кооперативу діяльність цього підсобного господарства, мотивуючи відмову тим, що кооператив порушив законодавство про надра (кооператив не отримав відповідного дозволу на розробку глини і піску).

Чи правомірне рішення адміністрації? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

Голова фермерського господарства звернувся за консультацією з таких питань:

- він одержав земельну ділянку в 1990 році на праві довічного успадкованого володіння. Чи повинен він зараз переводити її в інший правовий режим? Як це зробити?
- чи має він право полювати (разом з друзями) в лісових угіддях, що розташовані на землях господарства?

- чи має він право передати в оренду ставок, що знаходиться на цих землях?
Дайте письмову відповідь на ці запитання.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Поняття первинних та вторинних водокористувачів. Характеристика Червоної книги України. Характеристика Зеленої книги України. Використання корисних копалин в сільському господарстві. Права та обов'язки водокористувачів згідно з положеннями Водного кодексу України. Права та обов'язки лісокористувачів згідно з положеннями Лісового кодексу України.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
8. Про охорону навколишнього середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 41. Ст. 546.
9. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
10. Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №50-51. Ст. 310.
11. Про рослинний світ: Закон України від 19.04.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22-23. Ст. 198.
12. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: Закон України від 21.09.2000 р. № 4731-VI. *Голос України*. 2000. 14 листопада.
13. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. №2894-III. *Офіційний вісник України*. 2002. № 2. С. 47.
14. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 30. Ст. 201.
15. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 10. Ст. 430.

16. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 349.

17. Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 р. № 5293-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 43. Ст. 616.

18. Порядок заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.1996 р. №449. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-96-%D0%BF>

19. Про затвердження Порядку відшкодування збитків, завданих водокористувачам припиненням права або зміною умов спеціального водокористування: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.1996 р. № 966. ЗП Уряду України. 1996. № 16. Ст. 453.

20. Положення про Зелену книгу України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. №1286. Офіційний вісник України. 2002. №36. Ст. 1692.

21. Концепція загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 р. № 675-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-2004-p>

22. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення та пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) : Постанова Кабінету Міністрів України від 7.11.2012 р. №1030. Офіційний вісник України. 2012. № 85. Ст. 3466.

23. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища : роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 р. №02-5/744. Вісник господарського судочинства. 2001. №4. С. 92.

24. Порядок видачі дозволів на спеціальне водокористування : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 р. №321. Офіційний вісник України. 2002. №12. Ст. 590.

25. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. Вісник Верховного Суду України. 2005. № 1.

26. Порядок спеціального використання лісових ресурсів : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №761. Офіційний вісник України. 2007. №39. Ст. 1550.

27. Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами : затв. Постановою Кабінету Міністрів України в ред. від 19.02.2020 р. №124. Офіційний вісник України. 2011. №45. Ст. 1832.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.
3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.
5. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.
6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.
7. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова заборона щодо контрабанди деревини: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №2. С. 142-148.
8. Лозанський В. Правове регулювання водокористування. *Право України*. 2005. № 12. С. 68-72.
9. Марченко С.І. Правові проблеми державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення : монографія / М.В. Шульга, Н.Р. Малишева, В.В. Носік та ін. ; за заг. ред. проф. М.В. Шульги. Харків : Юрайт, 2020. С. 123-132.
10. Туєва О.М. Актуальні правові питання державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №8. С. 191-194.
11. Черкашина М. Юридичні гарантії прав постійних природо користувачів та орендарів природних ресурсів. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 8.

Тема 13. Правове регулювання тваринництва

План

1. Загальна характеристика правового регулювання тваринництва.
2. Правове регулювання племінної справи у тваринництві.
3. Правове регулювання бджільництва.
4. Правове регулювання виробництва рибної продукції.
5. Правове регулювання ветеринарної медицини.
6. Правова охорона прав на штами мікроорганізмів.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Тваринництво як провідна галузь сільського господарства.
2. Зарубіжний досвід правового регулювання підтримки тваринництва.
3. Правовий режим карантину тварин.

4. Правовий захист селекційних досягнень у тваринництві.
5. Історія розвитку бджільництва в Україні.
6. Розвиток ветеринарної медицини в Україні.

Завдання 1.

Фермерські господарства, головами яких є Вітик та Прокопенко, вирішили об'єднати свої зусилля і організувати ставково-рибне господарство. Для цього вони просили районну державну адміністрацію виділити їм частину озера площею 1 га.

Чи має право державна адміністрація задовольнити їх прохання? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

Визначити, які з вказаних живих організмів належать до об'єктів племінної справи в тваринництві:

- 1) прісноводні, морські риби, водні безхребетні, яких розводять задля одержання певної продукції;
- 2) штами мікроорганізмів, які розводять у неволі для продажу;
- 3) велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні, птахи, риба, бджоли, шовкопряди, хутрові звірі, яких розводять задля одержання певної продукції;
- 4) велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні, птахи, риба, бджоли, шовкопряди, хутрові звірі, прісноводні, морські риби, водні безхребетні, яких розводять задля одержання певної продукції.

Об'єктами яких галузей тваринництва є вказані живі організми? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 3.

Визначити, які з вказаних суб'єктів є суб'єктами племінної справи в рибництві:

- 1) племінний завод, племінний репродуктор, селекційний центр, підприємство (лабораторія) з трансплантації ембріонів, підприємство (лабораторія) з оцінювання якості тваринницької продукції;
- 2) племінний завод, племінна пасіка, племінний бджолорозплідник;
- 3) племінний завод, селекційний центр, контрольно-випробувальна станція з птахівництва;
- 4) племінний завод, племінний репродуктор, селекційний центр.

Охарактеризуйте правовий статус кожного з цих суб'єктів. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 4.

Державний інспектор з племінної справи у тваринництві заборонив проведення господарської діяльності ПрАТ «Племресурс», тому що даний суб'єкт не пройшов експертну оцінку суб'єкта племінної справи у тваринництві. Акціонерне товариство було створено в процесі реорганізації

товариства з обмеженою відповідальністю, яке попередньо піддавалося такій оцінці, за результатами якої йому було надано статус суб'єкта племінної справи у тваринництві на необмежений строк. Голова акціонерного товариства стверджує, що ПрАТ є повним правонаступником ТОВ, зокрема і статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві.

Чи відповідають чинному законодавству дії державного інспектора? Який порядок підтвердження статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві при реорганізації товариства?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Правове регулювання захисту породної чистоти сільськогосподарських тварин. Державна атестація та присвоєння відповідних статусів суб'єктам племінної справи у тваринництві. Особливості селекції у галузі бджільництва. Правове регулювання відтворення водних живих ресурсів. Державний ветеринарно-санітарний контроль та нагляд на державному кордоні.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

4. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 07.05.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 28. Ст. 134.

5. Про племінну справу у тваринництві: в ред. Закону України від 21.12.1999 р. №1328-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 6-7. Ст. 37.

6. Про бджільництво: Закон України від 02.02.2000 р. №1492-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 157.

7. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 46. 12 березня.

8. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 47. Ст. 513.

9. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.

10. Про ветеринарну медицину: Закон України (у ред. від 16.11.2007 р.) *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 5-6. Ст. 53.

11. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 р. №1445-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 42. Ст. 635.

12. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 58. Ст. 2024.

13. Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 р. № 5293-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 43. Ст. 616.

14. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 р. №2042- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 31. Ст. 343.

15. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. №2496-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 36. Ст. 275.

16. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.

17. Положення про Єдиний державний реєстр тварин : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.09.2012 р. № 578. *Офіційний вісник України*. 2012. №79. Ст. 3217.

18. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. №24. Ст. 960.

19. Порядок ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.12.2017 р. № 642. *Офіційний вісник України*. 2018. №20. Ст. 665.

20. Порядок оформлення і видачі паспорта великої рогатої худоби : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.12.2017 р. № 665. *Офіційний вісник України*. 2018. №20. Ст. 665.

21. Порядок ідентифікації та реєстрації овець і кіз : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16.01.2018 р. № 20. *Офіційний вісник України*. 2018. №20. Ст. 667.

22. Порядок визначення окремого ветеринарно-санітарного статусу тваринної субпопуляції одного або декількох господарств з єдиною системою управління біологічною безпекою щодо однієї або кількох хвороб, стосовно яких запроваджено заходи нагляду, контролю та біологічної безпеки : затв. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 03.05.2019 року № 239. *Офіційний вісник України*. 2019. № 47. Ст. 1632.

23. Інструкція з профілактики та встановлення факту отруєння бджіл засобами захисту рослин : затв. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 19.02.2021 р. №338. *Офіційний вісник України*. 2021. №17. Ст. 688.

24. Положення про функціональну підсистему захисту сільськогосподарських рослин і тварин єдиної державної системи цивільного захисту : затв. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського

господарства України від 23.02.2021 р. №358. *Офіційний вісник України*. 2021. №24. Ст. 1139.

25. Порядок і спеціальні вимоги до маркування харчових продуктів, для яких обов'язковим є зазначення країни походження або місця походження: затв. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 01.04.2021 р. №679. *Офіційний вісник України*. 2021. №37. Ст. 2261.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

6. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 288 с.

7. Гафурова О.В. Карантин тварин. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20-и т. Харків : Право, 2019. Т. 16. С. 318-320.

8. Єрмоленко В. Концептуальні засади правового регулювання селекційної діяльності. *Право України*. 2005. № 2.

9. Єрмоленко В. Правовий захист селекційних досягнень у тваринництві. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 3. С. 29-34.

10. Коновалов І.В. Основні тенденції та напрями підвищення ефективності розвитку хутрового звірівництва в Україні. *Економіка АПК*. 2006. № 1. С. 88-91.

11. Кулинич О.П. Правова охорона комах-запилювачів рослин в Україні для потреб агробізнесу: стан та шляхи вдосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №10. С. 296-299.

12. Слаута Г. Розвиток і класифікація законодавства про карантин тварин. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №11. С. 86-91.

Тема 14. Правове регулювання рослинництва

План

1. Правова охорона прав на сорти рослин.
2. Правове регулювання насінництва.
3. Правове регулювання захисту рослин.

4. Правові аспекти вирощування наркотичних рослин.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Рослинництво як провідна галузь сільського господарства.
2. Порядок оформлення права на сорт рослин.
3. Організація державного сорто випробування насіння зернових культур.
4. Селекція рослин та насінництво: спільні риси та відмінності.
5. Відповідальність за незаконне вирощування наркотичних рослин.

Завдання 1.

Департамент агропромислового розвитку при перевірці діяльності акціонерного товариства «Колос», основним напрямом статутної діяльності якого є реалізація насіння та садивного матеріалу, дійшов висновку, що воно може продовжувати займатися цим тільки після занесення його до Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва. Також Департамент зобов'язав товариство протягом року відраховувати до Державного резервного насінневого фонду України 5 % від обсягу насіння та садивного матеріалу.

Чи правомірні дії Департаменту агропромислового розвитку? Які вимоги передбачені чинним законодавством до юридичних осіб, що здійснюють реалізацію насіння та садивного матеріалу? Який порядок формування Державного резервного насінневого фонду України?

Завдання 2.

Обласне управління Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів при перевірці діяльності фермерського господарства «Медобори» виявило такі порушення: 1) фермерське господарство займається бджільництвом без відповідної ліцензії; 2) не отримано ветеринарно-санітарний паспорт, який вказує на реєстрацію пасік; 3) пасіки господарства розташовані не лише на землях, що належать ФГ на праві власності, а й на землях лісового фонду, при цьому на безоплатній основі.

У зв'язку із цим Управління Держспоживслужби вимагало усунення вказаних порушень і притягнення голови ФГ до адміністративної відповідальності.

Чи законні вимоги Управління? Які порушення допустило ФГ при здійсненні виробничо-господарської діяльності?

Завдання 3.

Згідно з Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» примусова ліцензія:

- 1) надає право особі на використання певного сорту рослин;
- 2) надає право особі вирощувати сорт після отримання дозволу володільця патенту;
- 3) надає право особі вирощувати сорт без дозволу його власника;
- 4) надає право особі вирощувати сорт після закінчення дії ліцензії.

Які органи мають право видавати примусові ліцензії?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Характеристика Положення про Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Порядок здійснення фітосанітарного контролю. Критерії охороноздатності нових сортів рослин. Здійснення сортового і посівного контролю насіння. Міжнародні зобов'язання України щодо обігу наркотичних речовин.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
4. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218.
5. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 34. Ст. 352.
6. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.
7. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.
8. Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №50-51. Ст. 310.
9. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки : Закон України від 21.09.2000 р. № 4731-VI. *Голос України*. 2000. 14 листопада.
10. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 138. 31 липня.
11. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. *Голос України*. 2003. 28 січня.
12. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. №2662-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 31. Ст. 419.
13. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
14. Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини: Закон України від 30.11.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 4. Ст. 39.

15. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.

16. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. №2496-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 36. Ст. 275.

17. Критерії заборони поширення сортів рослин в Україні : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. №99. *Офіційний вісник України*. 2016. №99. Ст. 3227.

18. Порядок ведення Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2018 р. №774. *Офіційний вісник України*. 2018. №78. Ст. 2597.

19. Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2019 р. № 24. *Офіційний вісник України*. 2019. №9. Ст. 322.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Бакай Ю.Ю. Правова регламентація відносин по вирощуванню та реалізації насіння соняшнику в Україні: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2016. 152 с.

6. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 308 с.

7. Самсонова Я.О. Правові засади виробництва й реалізації виноградної продукції в Україні: монографія. Харків: С.А.М., 2012. 176 с.

8. Дегтяренко Ю. Актуальні та проблемні питання законодавства України у сфері охорони сортів рослин у співвідношенні з Угодою про асоціацію з ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. №5. С. 75-82.

9. Самсонова Я. Історичні та правові аспекти розвитку виноградарства і виноробства в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 8. С. 48-50.

10. Станіславський В. Організаційно-правова система насінницької діяльності. *Право України*. 2006. № 12. С. 114-118.

11. Станіславський В. Правовий аспект поняття насінництва та його ознаки. *Право України*. 2006. № 9. С. 41-42.

12. Станіславський В. Принципи правового регулювання насінницької діяльності. *Право України*. 2006. № 6. С. 55-59.

13. Шпакова О.В. До питання охорони прав на сорти рослин в Україні. URL : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:_Zr

Тема 15. Правове регулювання відносин з організації, дисципліни та оплати праці в сільськогосподарських підприємствах

План

1. Правове регулювання організації праці в сільськогосподарських підприємствах.

2. Правове регулювання дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах.

3. Правове регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Трудові правовідносини в системі аграрних правовідносин.

2. Правила внутрішнього трудового розпорядку серед локальних актів сільськогосподарського підприємства.

3. Трудова дисципліна та виробнича дисципліна в сільськогосподарському підприємстві.

4. Особливості оплати праці членів сільськогосподарських підприємств.

5. Особливості оплати праці найманих працівників сільськогосподарських підприємств.

Завдання 1.

На засіданні правління сільськогосподарського кооперативу «Колос» щодо трудової дисципліни та організації праці були затверджені рішення:

– члену кооперативу слюсарю ремонтної майстерні Коваленку оголосити догану за відмову вийти на роботу у зв'язку із виробничою необхідністю у вихідний день;

– члена кооперативу Тищенка у зв'язку із виробничою необхідністю на 2 місяці перевести на роботу для заготівлі кормів;

– члена кооперативу Петренка виключити з кооперативу за систематичні порушення трудової дисципліни;

– розірвати трудовий договір з комірником Шевцовим за недбале ставлення до майна кооперативу.

Зробіть правовий аналіз прийнятих правлінням рішень. Який порядок накладення дисциплінарних стягнень у сільськогосподарському кооперативі? Яка компетенція органів управління кооперативу в таких питаннях?

Завдання 2.

Водій молокозаводу Чухрай, керуючи автомобілем в нетверезому стані, заїхав в кювет, внаслідок чого автомобіль перекинувся і 2,5 т молока витекло в канаву. Адміністрація молокозаводу подала до Чухрая вимогу про повне відшкодування збитків в сумі 2 700 грн.

Чи є підстави для притягнення Чухрая до відповідальності? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте справу посиланням на нормативний акт.

Завдання 3.

Доярка сільськогосподарського кооперативу Чугай не вийшла на роботу без поважних причин, внаслідок чого дві недоєні корови захворіли. Згідно із «Правилами внутрішнього розпорядку» як дисциплінарне стягнення правління кооперативу наклало на неї штраф у розмірі 150 грн та відрахувало із заробітної плати 520 грн за ветеринарні препарати для лікування хворих корів та за вартість молока, яке господарство втратило через відсутність доярки на робочому місці. Чугай звернулася до суду з позовом про скасування рішення правління і визнання незаконними положень «Правил внутрішнього розпорядку», якими передбачено штраф за порушення трудової дисципліни.

Яке рішення має прийняти суд? Дайте правову оцінку ситуації.

Завдання 4.

Член сільськогосподарського кооперативу агроном Сидоренко звернувся з позовом до суду про порушення кооперативом законодавства про працю та Конституції України щодо тривалості робочого дня і стягнення з кооперативу на його користь 5000 грн. У заяві зазначалося, що в період посівної (з травня до липня) правління кооперативу, посилаючись на статут і «Правила внутрішнього розпорядку», залучало його до робіт у святкові дні і примушувало працювати 10 годин на день, при цьому надбавку за понаднормовий час і роботу у вихідні дні йому не виплатили.

Яке рішення має прийняти суд? Чи є підстави для визнання нечинними положень внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів кооперативу? Які особливості обліку робочого часу на сільськогосподарських підприємствах?

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Правосуб'єктність працівників сільськогосподарських підприємств. Соціальні пільги та гарантії для працівників сільськогосподарських підприємств. Характеристика положення про оплату праці, про преміювання, соціальний захист працівників та колективний договір. Підсумований облік робочого часу та його застосування сільськогосподарськими підприємствами.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. № 50.
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
4. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
5. Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.04.1993 р. № 244. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.
2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.
3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.
5. Полюхович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія. Київ: Вид. О. М. Ешке, 2014. 208 с.
6. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.
7. Брай Н.О. ~~Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві. Від громадянського суспільства – до правової держави~~ ~~Тези II Міжнародної науково-практичної конференції. Харків ЖУІМІ ВНІКорв на 2007. С191-193.~~
8. Гафурова О.В. Проблеми правового регулювання аграрних трудових відносин. *Часопис Київського університету права*. 2016. №4. С. 272-275
9. Угрюмова Г. Загальна характеристика дисциплінарної відповідальності і дисциплінарного проступку за українським трудовим правом. *Право України*. 2005. № 5. С. 78-81.

Тема 16. Відповідальність за порушення аграрного законодавства

План

1. Поняття та види відповідальності в аграрному праві.
2. Підстави відповідальності в аграрному праві.
3. Дисциплінарна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.
4. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.
5. Порядок відшкодування збитків, що сталися внаслідок загибелі або розкрадання худоби та птиці.
6. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства.

Завдання для індивідуальної роботи:

Підготувати реферати з таких питань:

1. Екологічні правопорушення як підстава відповідальності в аграрному праві.
2. Земельні правопорушення як підстава відповідальності в аграрному праві.
3. Правомірні дії як підстава майнової відповідальності в аграрному праві.
4. Індивідуальна й колективна відповідальність в аграрному праві.
5. Матеріальна відповідальність за порушення аграрно-договірних зобов'язань.

Завдання 1.

У погожий зимовий ранок агроном приватно-орендного підприємства «Урожай» Квасневський, ланковий рільничої бригади Себлюк та гість, який приїхав з Києва, громадянин Шовкопляс вирішили піти на полювання на зайців у місцевих угіддях і відзначити зустріч. Після вдалого полювання вони вирішили відпочити біля скирти соломи. Квасневський організував на місці випивку і свіжі шашлики. В ході тривалого застілля «мисливці» розморилися і заснули; від непогашеного вогнища загорілася солома. Незважаючи на прийняті «мисливцями» заходи, скирта майже повністю згоріла. Залишки соломи стали непридатними і приватно-орендному підприємству «Урожай» був нанесений збиток у розмірі 80 тис. грн. У зв'язку з цим підприємство подало Квасневському судовий позов на вказану суму як ініціатору і тамаді описаного застілля. Але Квасневський заперечив, посилаючись на піднятий в той вечір сильний вітер як непереборну силу, яка звільняє його від відповідальності.

Чи є в даному випадку підстави для притягнення «мисливців» до відповідальності? До якої саме? Чи може бути ця відповідальність солідарною? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання 2.

На птахофабриці сільськогосподарського АТ «Зоря» загинуло 1500 курчат місячного віку. Причина загибелі – отруєння комбікормами, призначеними для відгодівлі свиней, які з вини комірника та зоотехніка потрапили замість свинокомплексу на птахофабрику. Головна птахівниця при прийманні комбікорму виявила халатність: не перевірила його якість та призначення, мішки не відкривала і дозволила використати їх вміст курчатам.

Хто за умов даної ситуації підлягає притягненню до відповідальності? Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно опрацювати такі питання:

Повна й підвищена матеріальна відповідальність в аграрному праві. Порядок визначення розміру матеріальної шкоди. Звільнення юридичних і фізичних осіб від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Порядок накладення дисциплінарного стягнення на найманих працівників сільськогосподарських підприємств.

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.

5. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №19. Ст. 74.

6. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218.

7. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 34. Ст. 352.

8. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.

9. Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №50-51. Ст. 310.

10. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 106. 11 червня.

11. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Голос України*. 2003. 29 липня.

12. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.

13. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 350.

14. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.

15. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. №877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.

16. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 41. Ст. 491.

17. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. №819-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52. Ст. 497.

18. Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-93>

19. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590. *Офіційний вісник України*. 2003. № 17. Ст. 780.

Література:

1. Аграрне право : посіб. для підготов. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін. ; за заг. ред. професора А.М. Статівки. Х. : Право, 2016. 154 с.

2. Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків. Право, 2019. 416 с.

3. Аграрне право України: навч. посіб. / Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш, Х.А. Григор'єва; за ред. Т.Є. Харитоновної, І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (гол.), В.В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. гол.) та ін. Харків: Право, 2019. 696 с.

5. Бахуринська М. М. Особливості аграрно-правової відповідальності як інституту аграрного права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 4. С. 109-115.

6. Дуюнова Т.В. Види юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. Вип. 173. С. 26-31.

7. Домбровський С.Ф. Особливості дисциплінарної відповідальності працівників сільськогосподарських підприємств кооперативного типу та фермерських господарств. *Університетські наукові записки*. 2016. №3. С. 151-164.

8. Мовчан Р.О. Кваліфікуючі ознаки самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва: проблеми конструювання та шляхи вдосконалення законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №7. С. 326-329.

9. Угрюмова Г. Загальна характеристика дисциплінарної відповідальності і дисциплінарного проступку за українським трудовим правом. *Право України*. 2005. № 5. С. 78-81.

10. Фінчук О. Законодавче забезпечення адміністративної відповідальності за порушення аграрного законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013 № 6-3. Том 2. С. 61-64.

3.ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття аграрного права як галузі права
2. Предмет аграрного права
3. Принципи аграрного права
4. Система аграрного права
5. Поняття та особливості джерел аграрного права
6. Закони як джерела аграрного права
7. Підзаконні акти як джерела аграрного права
8. Локальні нормативні акти як джерела аграрного права
9. Поняття, види та особливості аграрних правовідносин
10. Внутрішні аграрні правовідносини
11. Зовнішні аграрні правовідносини
12. Поняття та види суб'єктів аграрного права
13. Поняття фермерського господарства та його правові ознаки
14. Поняття сімейного фермерського господарства
15. Порядок створення фермерського господарства
16. Майнові правовідносини фермерського господарства
17. Господарська діяльність фермерського господарства
18. Поняття та види сільськогосподарських кооперативів
19. Членство в сільськогосподарських кооперативах
20. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу
21. Особливості правового статусу господарських товариств в АПК
22. Особливості правового статусу найманих працівників у сільськогосподарських акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю
23. Особливості ліквідації сільськогосподарських акціонерних товариствах і товариств з обмеженою відповідальністю
24. Поняття особистого селянського господарства та його ознаки
25. Правовий режим майна особистого селянського господарства
26. Договірні відносини особистого селянського господарства
27. Поняття державного регулювання сільського господарства
28. Форми і методи державного регулювання сільського господарства
29. Система й повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільського господарства
30. Органи державного контролю та інспекції в АПК
31. Поняття виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників та її правове регулювання
32. Поняття правового забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції
33. Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції
34. Відповідальність виробників, постачальників і продавців щодо забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції
35. Поняття фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств
36. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників

37. Кредитно-розрахункові правовідносини сільськогосподарських товаровиробників
38. Особливості банкрутства фермерських господарств
39. Особливості правового регулювання та види договірних відносин у сільському господарстві
40. Договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції
41. Договори лізингу в сільському господарстві
42. Договори агрохімічного і гідромеліоративного обслуговування
43. Договори на використання науково-технічної продукції у сільському господарстві
44. Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві
45. Правове регулювання водокористування у сільському господарстві
46. Правове регулювання надрокористування в сільському господарстві
47. Правове регулювання використання тваринного світу в сільському господарстві
48. Правове регулювання використання рослинного світу в сільському господарстві
49. Правове регулювання лісокористування у сільському господарстві
50. Загальна характеристика правового регулювання тваринництва
51. Правове регулювання племінної справи у тваринництві
52. Правове регулювання бджільництва
53. Правове регулювання виробництва рибної продукції
54. Правове регулювання ветеринарної медицини
55. Правова охорона прав на штами мікроорганізмів
56. Правова охорона прав на сорти рослин
57. Правове регулювання насінництва
58. Правове регулювання захисту рослин
59. Правові аспекти вирощування наркотичних рослин
60. Правове регулювання аграрної реформи в Україні
61. Правове регулювання приватизації майна в АПК
62. Правове регулювання паювання майна в АПК
63. Характеристика Закону України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 18 жовтня 2005 року
64. Характеристика Закону України “Про фермерське господарство” від 19 червня 2003 року
65. Характеристика Закону України “Про особисте селянське господарство” від 15 травня 2003 року
66. Характеристика Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 20 липня 2020 року
67. Характеристика Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10 липня 2018 року
68. Конституція України як джерело аграрного права
69. Земельний кодекс України як джерело аграрного права

70. Характеристика Закону України «Про ветеринарну медицину» (у ред. від 16.11.2007 р.)

71. Характеристика Закону України “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві” від 17 жовтня 1990 року

72. Поняття організації та дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах

73. Правове регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах

74. Поняття та види відповідальності в аграрному праві

75. Підстави відповідальності в аграрному праві

76. Дисциплінарна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств

77. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств

78. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства

4. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=1513> (посилання на сторінку «Аграрне право» в системі дистанційного навчання Moodle)
2. <http://rada.gov.ua/ru> (офіційний сайт Верховної Ради України)
3. <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство економіки України)
 1. <http://land.gov.ua/> (офіційний сайт Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру)
 2. <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/index> (офіційний сайт Державного агентства лісових ресурсів України)
 3. <https://dpss.gov.ua/> (офіційний сайт Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів)
 4. <https://mepr.gov.ua/> (офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів)
 5. <http://farmer.co.ua> (Асоціація фермерів та приватних землевласників України)